

La implementació d'activitats i estratègies de col·laboració amb les famílies

Montserrat Sorribas Pareja, Estrella Izquierdo Hernández, Virginia Romero Rosales i J. Montserrat Boyero Martin

Intervenció amb famílies i atenció als infants en risc social

Índex

Introducció	5
Resultats d'aprenentatge	7
1 Implementació de programes i activitats d'intervenció amb famílies	9
1.1 La comunicació amb les famílies: aspectes generals	9
1.1.1 La comunicació amb les famílies	12
1.1.2 Raons que justifiquen la col·laboració família-centre	15
1.1.3 Elaboració i realització d'entrevistes	16
1.1.4 Organització de reunions amb les famílies	21
1.1.5 Materials pel treball amb les famílies	24
2 La intervenció amb les famílies	31
2.1 Problemes freqüents en les relacions amb les famílies	31
2.1.1 Dificultats per part de les famílies	31
2.1.2 Dificultats per part dels educadors	32
2.2 Programes de prevenció	34
2.2.1 Programes orientats a pares i mares i fills	35
2.2.2 L'atenció especialitzada a famílies	38
2.2.3 Atenció als infants de mares que compleixen penes privatives de llibertat	42
2.2.4 Suport a famílies monoparentals	43
2.2.5 Paper i actituds de l'educador o l'educadora infantil en la intervenció amb famílies	45
2.2.6 Funcions i actuacions de l'educador o l'educadora infantil	45
2.2.7 Les qualitats humanes de l'educador o l'educadora infantil	47
2.2.8 Relació de l'educador o l'educadora infantil davant la família	47
2.2.9 Relació de l'educador o l'educadora infantil amb altres professionals	48
2.3 L'avaluació	49
2.3.1 Evolució, concepte i estat actual de l'avaluació socioeducativa	51
2.3.2 Avaluació inicial: l'anàlisi de necessitats i els seus mètodes i les seves tècniques de mesura	52
2.3.3 L'avaluació del procés: avaluació formativa i final	54

Introducció

No només és la família la que porta a terme l'educació dels infants. Actualment aquesta tasca és duta a terme també per aquelles institucions o serveis educatius que estan adreçats a la infància.

Per això és fonamental que hi hagi una col·laboració i una coordinació entre la família i les diferents institucions que poden intervenir.

En l'apartat "Implementació de programes i activitats d'intervenció amb famílies" es fa esment de com dur a terme aquesta comunicació i col·laboració en els centres educatius tenint en compte que una de les seves funcions determinades per llei és la de crear un clima d'enteniment i comunicació. Així, es tractarà no només quines actituds s'han de posar en joc en la transmissió de la informació, sinó també quines són les dades que es necessiten per portar a terme una intervenció educativa de qualitat i quins són els procediments per recollir aquesta informació: les entrevistes, les reunions i els mètodes que s'han d'emprar en la comunicació.

També cal valorar els problemes que poden sorgir en la relació amb les famílies, ja que no sempre aquestes relacions són fàcils. Les dificultats poden sorgir per part de les mateixes famílies i dels professionals.

Una vegada establerta una comunicació fluïda i respectuosa, el disseny dels programes de prevenció que s'han d'implementar seran més fàcils i més adequats, ja que s'haurà tingut en compte l'entorn més proper dels infants a la vegada que es dona suport a les famílies en l'educació dels fills.

En l'apartat "La intervenció amb les famílies" es descriuen els programes orientats a pares, mares i fills, l'atenció especialitzada a famílies, els programes d'atenció als infants de mares que compleixen penes privatives de llibertat, i els programes de suport a les famílies monoparentals.

Dins dels programes orientats a pares i mares i fills, es descriuen l'espai familiar on no solament es porta a terme la intervenció amb els infants, sinó també amb les famílies, i els espais de trobada on diferents famílies comparteixen l'experiència de ser pares.

Com a atenció especialitzada a les famílies podem considerar els centres maternoinfantils, que són serveis residencials dirigits a atendre dones embarassades en situació de risc o exclusió social, serveis adreçats a dones víctimes de la violència de gènere i als seus fills, on trobem les cases d'acollida per a dones maltractades i els pisos amb suport.

En els programes d'atenció als infants de mares que compleixen penes privatives de llibertat, despleguem el departament de mares, les unitats dependents de la presó o pisos tutelats i en els programes de suport a les famílies monoparentals s'explicita la mediació familiar, els punts de trobada familiar i la teràpia familiar.

En la intervenció educativa no només intervé la família, sinó també l'educador o l'educadora infantil. I aquest professional té delimitades una sèrie de competències tant en l'àmbit formal com no formal. Dins de l'àmbit educatiu no formal la seva funció estarà determinada per la consecució d'una sèrie d'objectius que tenen com a fita dinamitzar els processos d'ensenyament-aprenentatge i que posen en joc una sèrie de qualitats, però també l'aplicació de l'ètica en la seva intervenció.

També cal, però, valorar si aquesta intervenció ha assolit les fites que s'havien proposat. El procés d'anàlisi i valoració dels resultats serà l'avaluació entesa no com un vessant punitiu, sinó com una oportunitat de millora per satisfer més bé les necessitats i/o demandes que presenta l'infant i/o la seva família.

Resultats d'aprenentatge

En finalitzar aquesta unitat l'alumne/a:

1. Implementa activitats i estratègies que afavoreixen la col·laboració de la família en el procés socio-educatiu dels infants relacionant-los amb les característiques i necessitats de les mateixes i els objectius de la intervenció.
 - Identifica els canals de participació de les famílies en la institució.
 - Identifica les necessitats educatives i/o de participació de la família.
 - Prepara guions per a reunions i entrevistes amb famílies.
 - Realitza reunions i entrevistes seguint objectiu i guions establerts.
 - Manté una actitud receptiva a les iniciatives i propostes de participació de les famílies.
 - Organitza els recursos, espais i temps d'acord als objectius de l'activitat.
 - Respon davant situacions imprevistes.
 - Manté una actitud positiva en la relació amb les famílies.
 - Valora la importància de les habilitats socials de la persona educadora en les relacions amb la família.
 - Adapta la comunicació a les característiques de les famílies.
 - Comprèn la necessitat de la confidencialitat de la informació.
2. Avalua el procés i el resultat de les intervencions amb famílies identificant les variables rellevants en el procés i justificant la seva elecció.
 - Selecciona els indicadors d'avaluació.
 - Dissenya o selecciona instruments adequats per a obtenir informació sobre: la situació familiar, les necessitats educatives de la família, les possibilitats i desitjos familiars de participació.
 - Aplica correctament els instruments d'avaluació.
 - Recull i interpreta correctament les dades.
 - Identifica les desviacions respecte al previst en la intervenció.
 - Proposa mesures de correcció en situacions problemàtiques.
 - Valora la necessitat de la participació de la família en l'avaluació de la intervenció.
 - Valora la importància de mantenir una actitud permanent de millora en l'eficàcia i qualitat del servei.

1. Implementació de programes i activitats d'intervenció amb famílies

L'educació dels més petits és cada cop més una tasca compartida entre la família i alguna institució o servei educatiu adreçat a la primera infància. Perquè aquesta tasca esdevingui òptima pel desenvolupament de l'infant, és imprescindible la coordinació i col·laboració entre la família i els educadors infantils.

La relació que s'ha de construir entre família i centre educatiu té com a fita millorar la qualitat dels aprenentatges infantils. Cadascuna de les entitats participa activament en l'educació dels infants i una relació de tipus col·laboratiu es fa imprescindible.

Aquesta col·laboració no acostuma a sorgir espontàniament, sinó que és necessària la implicació de l'equip docent mitjançant una acurada planificació que la faci efectiva. La relació família-centre no està exempta de dificultats; més d'una vegada, els diferents punt de vista i fins i tot els malentesos poden crear conflictes que l'educador ha de saber gestionar de tal manera que reverteixin en la millora de la intervenció educativa.

Una primera qüestió que cal plantejar és si ambdues institucions, família i centre, tenen la mateixa responsabilitat en l'educació dels infants. En aquest sentit, els educadors infantils han de tenir clar que, tret d'alguna excepció com, per exemple, les institucions residencials, el principal paper en l'educació dels menors recau en la família.

1.1 La comunicació amb les famílies: aspectes generals

La Llei orgànica d'educació (LOE, 2006) diu, pel que fa a l'etapa d'educació infantil:

“Amb l'objectiu de respectar la responsabilitat fonamental de les mares i pares o tutors i tutores en aquesta etapa, els centres d'educació infantil cooperaran estretament amb ells”.

Llei Orgànica d'Educació (2006), capítol I, article 12.

La cooperació entre els centres d'educació i els pares també s'explicita al Decret 101/2010, de 3 d'agost. *d'ordenació dels ensenyaments del primer cicle de l'educació infantil*, a l'article 3 estableix la *Relació entre centres i família*:

1. Els pares, mares o persones tutores i els centres han de cooperar estretament en l'educació dels infants, per tal de garantir la coherència educativa entre la família i el centre, que són el primer referent afectiu dels infants i tenen la responsabilitat primera en llur educació.

2. El centre ha d'establir els mecanismes de participació i col·laboració necessaris que permetin compartir amb les famílies els criteris d'intervenció i responsabilitat educativa, per afavorir la participació en el procés educatiu dels seus fills/es, i formular una carta de compromís educatiu amb les famílies.
3. Per facilitar informació a les famílies sobre el seguiment i l'evolució educativa de l'alumnat, cada centre ha d'establir, a començament de curs, el calendari de reunions i entrevistes. S'han de garantir, com a mínim, una entrevista individual a l'inici de l'escolaritat, una altra al llarg de cada curs i una reunió col·lectiva a l'inici de cadascun dels cursos del cicle, així com aquells mecanismes de relació periòdica que permetin informar sobre les activitats, les rutines i els hàbits quotidians dels infants tant al centre com a casa.
4. Les famílies han de contribuir a l'educació dels seus fills/es assistint a les convocatòries de reunions o entrevistes que faci el centre. Igualment s'han de fer responsables del seguiment de les orientacions educatives del centre en aspectes com hàbits d'higiene i salut, assistència al centre i compliment dels horaris, i de conèixer les normes de funcionament dels centre i col·laborar en la seva aplicació.

Les principals novetats de la llei d'educació són a la Carta de compromís educatiu i el suport formatiu a les famílies tal i com resa en el seu articulat, veiem:

Article 20 *Carta de compromís educatiu*

1. Els centres, en el marc que s'estableix el títol I i d'acord amb llurs projectes educatius, han de formular una carta de compromís educatiu, en la qual han d'expressar els objectius necessaris per a assolir un entorn de convivència i respecte pel desenvolupament de les activitats educatives. En la formulació de la carta participen la comunitat escolar i, particularment, els professionals de l'educació i les famílies.
2. Per mitjà de la carta de compromís educatiu s'ha de potenciar la participació de les famílies en l'educació dels fills. Les famílies s'han d'avenir a compartir els principis que inspiren la carta. El Departament ha d'impulsar les orientacions que determinin els continguts per a l'elaboració de la carta, que han de respectar els drets i les llibertats de les famílies recollits a les lleis.

Article 27 *Suport formatiu a les famílies*

1. El Govern ha d'impulsar programes de formació que afavoreixin la implicació de les famílies i en l'educació dels fills.
2. El Govern ha de promoure l'intercanvi d'experiències sobre les estratègies amb que les famílies eduquen llurs fills. Aquests programes s'han de promoure tant des de l'àmbit de l'escola i les associacions de mares i pares d'alumnes com des dels ens locals i altres àmbits i institucions socials.

El decret 101/2010 del primer cicle de l'educació infantil en l'article 3 estableix la *Relació entre centres i família*:

1. Els pares, mares o persones tutores i els centres han de cooperar estretament en l'educació dels infants, per tal de garantir la coherència educativa entre la família i el centre, que són el primer referent afectiu dels infants i tenen la responsabilitat primera en llur educació.
2. El centre ha d'establir els mecanismes de participació i col·laboració necessaris que permetin compartir amb les famílies els criteris d'intervenció i responsabilitat educativa, per afavorir la participació en el procés educatiu dels seus fills/es, i formular una carta de compromís educatiu amb les famílies.
3. Per facilitar informació a les famílies sobre el seguiment i l'evolució educativa de l'alumnat, cada centre ha d'establir, al començament de curs, el calendari de reunions i entrevistes. S'han de garantir, com a mínim, una entrevista individual a l'inici d'escolaritat, una altra al llarg de cada curs i una reunió col·lectiva a l'inici de cadascun dels cursos del cicle, així com aquells mecanismes de relació periòdica que permetin informar sobre les activitats, les rutines i els hàbits quotidians dels infants tant al centre com a casa.
4. Les famílies han de contribuir a l'educació dels seus fills/es assistint a les convocatòries de reunions o entrevistes que faci el centre. Igualment s'han de ser responsables del seguiment de les orientacions educatives del centre en aspectes com hàbits d'higiene i salut, assistència al centre i compliment dels horaris, i de conèixer les normes de funcionament dels centres i col·laborar en la seva aplicació.

Els centres educatius **no han de ser un substitut de la família**, sinó el seu complement educatiu. La **funció** dels centres és primordialment **educativa**, en el sentit més ampli del terme, però en cap cas no han de suplantar les funcions educatives que corresponen a la família.

Família i centre educatiu tenen un objectiu comú: afavorir el ple desenvolupament de l'infant.

És evident que les relacions entre els progenitors i els educadors són una condició indispensable per a la coherència i eficàcia de tot el procés educatiu. El fet que les persones que exerceixen una influència sobre l'infant actuïn fonamentalment d'acord, comportarà que l'infant gaudeixi de la seguretat i l'estabilitat afectiva necessària per a una adequada formació.

A l'educació infantil, més que en qualsevol altra etapa educativa, és habitual que famílies i educadors es comuniquin sovint. Però, per què és tan important i gairebé imprescindible aquesta comunicació? En primer lloc, és prou coneguda la importància de l'ambient en el desenvolupament de l'infant; així, es considera que en tots dos contextos –família i centre– els infants assumeixen uns *rols*, estableixen

relacions i a poc a poc van incorporant elements de la cultura en què el centre està inserit.

A vegades, hi ha diferències poc significatives entre el que passa a casa i el que s'esdevé a l'escola (ritmes d'alimentació i de son, estil educatiu...), però en d'altres casos, els infants poden trobar petites divergències i, fins i tot, obertes discrepàncies. Per tant, és necessari que hi hagi una relació constructiva i estable entre els dos àmbits, i aquests han de ser capaços d'establir criteris educatius comuns i de llimar aquestes discrepàncies que poden entorpir el desenvolupament de l'infant, a fi que l'infant trobi una continuïtat entre la tasca educativa que duu a terme la seva família i l'escola.

1.1.1 La comunicació amb les famílies

Una de les funcions del centre educatiu és crear un clima adequat d'enteniment amb les famílies, és a dir, un ambient que afavoreixi que ambdós es considerin mútuament com a col·laboradors i no com a competidors. Per tant, el centre ha d'informar els pares i ser informat per ells sobre l'infant, i també ha d'establir canals de comunicació adients perquè es puguin conèixer i comprendre.

La llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació en l'article 79 Criteris d'organització pedagògica en l'educació bàsica apartat 4 diu:

En les etapes que integren l'educació bàsica, en l'organització dels centres s'han d'establir els mecanismes necessaris per a garantir, sota la responsabilitat de la direcció, i per mitjà de les actuacions de tutoria necessàries, la comunicació entre el centre educatiu i les famílies a propòsit del progrés personal de llurs fills.

D'altra banda cal tenir presents els aspectes sobre la llengua que es defineixen a la mateixa llei en l'Article 1 *Principis generals apartat 3*. El català, com a llengua pròpia de Catalunya, s'ha d'utilitzar normalment com a llengua vehicular i d'aprenentatge. Les activitats internes i externes de la comunitat educativa, tant les orals com les escrites i les comunicacions amb les famílies, han de ser normalment en català. Els nens i les nenes tenen el dret a rebre l'ensenyament en català i a no ser separats en els centres ni en grups ni classes diferents per raó de la seva llengua habitual. En tot cas es respectaran els drets lingüístics individuals de l'alumne/a, d'acord amb la legislació vigent.

Totes les referències que fa aquesta Llei al català com a llengua pròpia de l'ensenyament a Catalunya s'estenen a l'occità per als centres educatius d'Aran.

Consideracions prèvies

Quan heu de decidir quins canals de comunicació feu servir amb les famílies, us heu de plantejar algunes qüestions que tenen a veure amb quina informació voleu transmetre i rebre, com fer-ho, on i quan es farà l'intercanvi d'informació.

Respecte a la primera qüestió sobre quin serà **el contingut de la informació**, potser és de totes la més important i cal tenir en compte alguns aspectes com, per exemple, que qualsevol qüestió que plantegem als pares sobre el seu fill o la vida familiar no té un caràcter neutre per a ells. Una pregunta aparentment senzilla, com és “a quina edat va començar a menjar sol?”, pot fer que una mare es qüestioni el seu paper com a tal (“ho vaig fer bé?, ho vaig fer massa aviat?”).

Cal ser molt **curós** a no envair innecessàriament l'àmbit privat, com pot passar quan en algunes entrevistes o qüestionaris es fan preguntes del tipus “va ser el seu fill desitjat?”. Són qüestions que pertanyen a l'àmbit privat i que tenen poca o gens d'importància en el treball educatiu amb l'infant.

S'ha de recollir la informació que sigui rellevant per a l'activitat educativa de l'infant al centre. En alguna entrevista els pares poden estar molta estona relatant aspectes importants de la seva família o de l'infant (per exemple: com va anar l'embaràs), però que no ho són per a la tasca educativa amb l'alumne. El mateix s'ha de tenir en compte quan les educadores els han de donar informació.

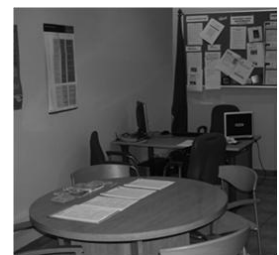
Heu de tenir present per què necessiteu les **dades** que demaneu a la família. Us heu de preguntar com pot influir en l'acció educativa i en quin sentit. D'aquesta manera us podreu centrar en els aspectes més propers de l'espai que el centre i la família comparteixen i ajustar en conformitat la vostra intervenció educativa sobre l'infant.

També s'ha de saber **diferenciar** entre les informacions més generals que afecten al grup i al centre, i les més individuals que se centren en un infant concret. Hi ha pares molt interessats pel seu fill i molt poc en aspectes metodològics o organitzatius del centre. Tant els pares com els educadors han d'entendre que hi ha diferents nivells de comunicació i diàleg, alguns de més generals que tenen a veure amb la marxa del grup, per exemple, i d'altres que són més específics a l'infant concret.

L'educador o educadora infantil ha de fer un ús responsable de la informació que transmeten els pares, per tal de garantir el principi de confidencialitat.

Respecte a com hem de **transmetre la informació** heu de tenir en compte algunes consideracions:

- Heu d'utilitzar un llenguatge adient, que les mares i pares puguin entendre. Ni massa tècnic ni massa col·loquial, però sí adequat als interlocutors que teniu davant. Penseu que cada professió té una terminologia que, utilitzada fora del seu àmbit, pot generar barreres en la comunicació. Així, per explicar als pares que els seus fills construiran un aprenentatge funcional, és preferible dir-los que el que aprendran al centre ho podran aplicar en situacions fora de l'escola, i millor si ho il·lustreu, per exemple, comentant que l'aprenentatge dels colors els pot servir per actuar de manera convenient davant el codi dels semàfors.
- La utilització d'un llenguatge massa expert per part dels educadors pot crear distància entre ells i els pares.



El panell informatiu conté informació molt diversa

- Els educadors han de mostrar una actitud receptiva envers el que els pares volen transmetre'ls. Els pares han de veure'ls com interlocutors amb qui compartir preocupacions, buscar solucions als problemes que vagin sorgint... Això permetrà posar en marxa els recursos per millorar el procés educatiu i el desenvolupament dels infants en les condicions més òptimes.
- També cal tenir cura dels **aspectes no verbals**. El que és important no és només el que es diu, sinó també els gestos, l'atenció que demostreu tenir, evitar les presses... Heu de situar-vos a una distància professional que permeti una interacció cordial, agradable i eficaç. El to de la conversa no ha de ser tan distant que suposi un tracte fred i impersonal, ni tan proper, que creï la falsa impressió que es vol establir una relació d'amistat amb els pares, tot confonent els nivells personal i professional.
- En darrer lloc, també és important quan i en quin lloc es transmetrà o intercanviarà la informació. Als pares els ha de quedar clar on i a quina hora es realitzarà una reunió o una entrevista, i l'equip docent haurà de decidir quins canals es fa servir per rebre i donar la informació, com per exemple panells informatius, bústia de suggeriments.... Pel que fa al nombre mínim d'entrevistes, informes i reunions que ha de mantenir l'equip docent, està regulat a l'Ordre de 13 d'octubre de 1994 per la qual es determinen els documents i requisits formals del procés d'avaluació a l'educació infantil.

Article 8 *Seguiment del desenvolupament de l'infant*

1. El seguiment del desenvolupament de l'infant, basat en l'observació constant i sistemàtica, ha de possibilitar el coneixement de les condicions inicials individuals a cada infant, dels progressos que ha efectuat en el seu desenvolupament i del grau d'assoliment dels objectius establerts. També ha de permetre conèixer i analitzar la pertinència dels recursos emprats per tal de facilitar el procés d'ensenyament i aprenentatge.
2. L'equip educatiu de cycle decideix sobre els aspectes de l'observació i la documentació pedagògica que s'han d'incloure en la programació. Així mateix, elaborar els diferents instruments de registre per a les observacions dels progressos de l'alumnat i la comunicació amb les famílies.
3. L'observació i la documentació pedagògica són les eines fonamentals per al seguiment del desenvolupament de l'infant. L'observació permet disposar d'informació sobre els comportaments i les actuacions dels infants mitjançant instruments diferents i la documentació permet fer visibles els processos dels infants, la relació que mantenen amb les altres persones i la seva activitat.
4. A l'inici del cycle, el centre educatiu ha d'obrir un arxiu personal per a cada infant amb el nom i cognoms i les dades del centre, del qual formen part els documents oficials d'avaluació, la fitxa de dades bàsiques, el resum d'escolarització i l'informe global individualitzat de final de cycle elaborat pels centres que ha de reflectir el procés educatiu seguit de l'infant. Aquest document s'ha de trametre als mestres, tutors/es de l'infant del cycle següent,

així com aquells altres instruments d'observació i documentació pedagògica establerts per l'equip educatiu de cicle. La fitxa de dades bàsiques i el resum d'escolarització s'han d'ajustar en el seu contingut als models que estableix la normativa vigent per al segon cicle de l'educació infantil, i que figuren en l'annex 2 d'aquest Decret.

5. Pel que fa a l'obtenció de les dades personals de l'alumnat i la seva cessió, cal ajustar-se al que disposa la legislació vigent en matèria de protecció de dades.
6. L'Inspecció d'Ensenyament ha de supervisar el procediment de seguiment del desenvolupament de l'infant a cada centre, vetllar per la seva adequada integració en el procés educatiu de l'infant i la seva correcció formal, així com les mesures que contribueixin a millorar-lo.

Els diferents mètodes de comunicació amb les famílies, els classifiquem en dos apartats: els individuals, com poden ser l'entrevista o els informes, i els col·lectius com les reunions.

1.1.2 Raons que justifiquen la col·laboració família-centre

Atès que pares, mares i docents són les figures adultes més significatives per a un infant, especialment a les primeres edats, resulta evident la necessitat que hi hagi entre ells certa coherència i coordinació respecte al rol que té cadascú en el procés de formació dels infants.

Si considerem la vida d'un nen o una nena com un conjunt de realitats interconnectades, com més gran és la intersecció entre l'esfera familiar i l'escolar, més gran és la coherència en els missatges que rep i, per tant, es produeix un clima que afavoreix l'aprenentatge en el sentit més ampli del terme.

Segons algunes investigacions, el fet que els pares i mares s'involucrin en el procés educatiu dels seus fills i filles, i no parlem només de l'educació infantil, influeix positivament en el seu rendiment escolar. Aquests beneficis es tradueixen en el fet que l'alumne millora les seves actituds i conductes a l'escola, s'hi adapta amb més facilitat, millora la seva disposició cap a l'aprenentatge i obté millors resultats acadèmics.

Els pares que participen més activament en l'educació dels seus fills tenen una millor opinió de l'escola i els docents

Si partim de la base que la família i les educadores i educadors són conscients de la seva funció educativa, tenim un punt de partida que ens permet trobar raons que justifiquen aquesta col·laboració:

- Atès que pares i mares són els principals agents socialitzadors, l'educador necessita conèixer com és l'ambient on es desenvolupa l'infant. Aquesta informació la pot obtenir mitjançant entrevistes, contactes informals, etc. I

amb aquestes dades l'educadora pot ajustar la seva intervenció educativa a les necessitats individuals dels infants.

- L'educador o l'educadora ha de fer arribar a les mares i pares els coneixements que va obtenint del seu fill a través de l'observació, produccions... Això permet a la família conèixer la seva filla o fill en un ambient diferent del de casa seva i completar la idea que en tenen.
- L'equip educatiu ha de fer partícip els pares de les seves propostes i projectes educatius. Hem de tenir en compte que per assolir alguns objectius és necessària la col·laboració de la família (adaptació al centre, control d'esfínters...).

1.1.3 Elaboració i realització d'entrevistes

Quan uns pares decideixen inscriure el seu fill en un centre educatiu, sigui perquè treballen o sigui perquè volen que l'infant es relacioni amb altres, aprengui coses noves... fan una primera visita al centre. En aquest contacte inicial és convenient mostrar-los les aules, les dependències, el pati, etc. També es pot realitzar una entrevista prèvia i lliurar als pares alguna informació escrita (un tríptic per exemple) amb els objectius del centre, organització, recursos espacials, horaris, etc. Fet això, se'ls pot lliurar un qüestionari perquè l'emplenin a casa i acordar un dia per realitzar la primera entrevista.

Els qüestionaris

Aporten informació sistemàtica sobre l'infant i són molt útils sobretot a l'inici de l'estada al centre quan encara no se'l coneix. A més, permeten unificar la informació que es demana a totes les famílies. Presenten l'inconvenient que la informació és massa concisa, ja que no es pot saber els comentaris dels pares mentre l'emplenen. També es pot utilitzar el qüestionari durant una entrevista.

Exemple de qüestionari

Dades generals: nom, adreça, telèfons de contacte, noms dels pares, professions, germans, temps lliure...

Història personal de l'infant: embaràs, malalties, vacunes, dades del desenvolupament (llenguatge, motricitat...)

Hàbits: control d'esfínters, alimentació, repòs, higiene, vestit...

Estil de joc: preferències, joguines, temps que hi dedica...

Personalitat: és mogut, tranquil, pors que té, relació amb els altres...

Els qüestionaris s'acostumen a presentar dividits en apartats corresponents als diferents àmbits de la vida de l'infant, i poden ser més o menys oberts. Els qüestionaris que presenten preguntes **tancades** que es contesten amb un sí o un no

(“Menja sol?”), amb una puntuació... són més còmodes d'utilitzar per l'educador, però deixen poc marge als pares per expressar característiques dels seus fills.

Els qüestionaris que fan preguntes **massa obertes** (“Com es relaciona amb els adults?”) tenen l'inconvenient que cada família expressa aspectes molts diferents, amb la qual cosa es perd un dels objectius dels qüestionaris: tenir una informació homogènia de tots els infants.

El qüestionari adreçat als pares pot **combinar preguntes tancades i preguntes obertes**. El contingut del qüestionari s'ha de referir a dades sobre l'evolució de l'infant, hàbits, història clínica, història educativa, personalitat, l'entorn familiar, relació amb els altres, preferències, jocs... És important que l'elaboració dels qüestionaris sigui una tasca conjunta de l'equip educatiu, ja que facilita tenir una informació uniforme de tots els infants d'un centre i és una ocasió per practicar el treball en equip.

Els qüestionaris emplenats s'han de guardar per poder ser utilitzats quan sigui necessari, per exemple quan un infant canvia de grup o per constatar l'evolució en alguna àrea del desenvolupament després d'un període de temps. Els qüestionaris s'acostumen a presentar dividits en apartats corresponents a diferents àmbits de la vida de l'infant.

L'entrevista

L'entrevista es pot definir com una conversa estructurada entre dues o més persones (la mare i/o el pare i l'educador) amb la finalitat de recollir o donar informació, orientar, aconsellar o ajudar. En aquest sentit l'entrevista és un instrument indispensable en l'intercanvi d'informació entre pares i educadors.

A través de l'entrevista, la família i el/la tutor/a de l'infant tenen l'oportunitat d'establir una relació de confiança i mútua col·laboració. L'entrevista és una trobada que s'utilitza sobretot per parlar de qüestions educatives relacionades amb l'infant, encara que també es pot utilitzar per donar orientacions als pares sobre temes familiars, d'ocupació del lleure, etc. L'entrevista pot ser sol·licitada per l'educador/a o pels pares i s'ha de respectar el principi de confidencialitat en relació als temes tractats.

Els educadors tenen opinions diverses sobre el que suposa mantenir una entrevista amb els pares. Alguns consideren que es tracta d'una estona agradable, mentre que a d'altres els suposa una gran tensió i un esforç personal. Aquesta variabilitat en la manera d'afrontar les entrevistes té a veure amb les característiques personals (extraversió, habilitats interpersonals...), però sobretot amb l'entrenament i l'experiència. Al començament, molts educadors prefereixen disposar de guions detallats i situacions molt estructurades, però a mesura que passa el temps, l'entrevista esdevé una activitat habitual i una situació molt més relaxada.

Hi ha una gran varietat de temes que es poden tractar amb els pares durant una entrevista com per exemple:



L'entrevista amb els pares ha de tenir caràcter de conversa

- Informacions relacionades amb tots els aspectes de la vida de l'infant al centre: comportament, adaptació a les rutines, rendiment, dificultats, relació amb els companys i amb els adults...
- Característiques de l'entorn familiar: relacions entre els membres, condicions materials, expectatives dels pares, hàbits familiars, com utilitza l'infant el temps de lleure...
- Informacions sobre el centre educatiu: organització de festes, projecte educatiu, metodologia de treball, etc.

El **contingut** de les entrevistes amb els pares es poden classificar en dos tipus:

- Intercanvi d'informacions sobre la vida de l'infant tant al centre com fora d'ell.
- Plantejament d'algun problema que s'hagi presentat per tal de buscar una solució.

Segons el moment en què es realitzen, hi ha tres tipus d'entrevistes:

- L'**entrevista inicial** és pràcticament imprescindible al començament del procés d'escolarització quan la família i els educadors es desconeixen. S'utilitzen per recollir informació sobre l'infant: dades evolutives, característiques actuals, hàbits, jocs, preferències, entorn familiar... També pot servir per completar dades recollides al qüestionari com, per exemple, si l'infant dorm amb xumet. D'altra banda, l'educadora haurà de proporcionar informació sobre el funcionament del centre: horaris, festes escolars, informes...
- L'**entrevista puntual** és la que es fa al llarg del curs. Les entrevistes puntuals, les poden sol·licitar tant els pares com els educadors i tenen com a finalitat intercanviar informació sobre aspectes de l'evolució de l'infant o tractar algun problema de certa importància que hagi pogut sorgir.
- L'**entrevista final** es pot concertar al final del curs o del cicle a fi d'intercanviar o transmetre dades rellevants, observades i avaluades durant un període de temps.

Respecte al **nombre** d'entrevistes durant el curs, s'han de fer com a mínim dues, una d'inicial, al començament del curs, i una altra de seguiment cap al tercer trimestre. També es poden realitzar totes les entrevistes que es considerin oportunes, tant si les sol·liciten els pares com si les convoquen els educadors.

La preparació de l'entrevista

Quan s'ha de fixar l'hora d'una entrevista, cal tenir en compte les condicions laborals dels pares i mares i la proximitat entre el centre i el domicili entre d'altres qüestions.

L'èxit d'una entrevista depèn molt de la manera en que hagi estat preparada. En primer lloc, s'ha de concertar amb certa anticipació, s'ha de fixar amb claredat la data i l'hora, i assegurar-se que els pares estan assabentats. La data i l'hora es poden comunicar verbalment als pares, encara que a vegades és millor donar-los una nota escrita en que es faci palès l'objectiu de l'entrevista, com, per exemple, tractar alguna situació problemàtica, comentar la marxa del curs...

També és important l'**espai físic** on es desenvoluparà l'entrevista. S'ha de buscar un lloc acollidor, confortable i sense interferències. Sovint es fan a la mateixa aula de l'infant, la qual cosa és convenient sobretot a l'entrevista inicial, quan interessa que els pares i l'infant, si els acompanya, coneguin l'espai i els materials on es desenvoluparà la tasca educativa. Però altres vegades, com per exemple per tractar una qüestió conflictiva, és preferible optar per un espai més "adult" com pot ser el despatx o la sala de reunions.

La preparació de l'entrevista ha d'incloure l'ordenament dels elements ambientals: local, mobiliari, temperatura, il·luminació, etc.

Un altre aspecte que s'ha de decidir és la **presència o no de l'infant a l'entrevista**. Hi ha molts educadors que consideren imprescindible la seva assistència a les entrevistes inicials; per tant, s'ha de comptar amb ell, ja que esdevindrà el centre d'atenció. Però en altres ocasions no és convenient que l'infant sigui present, fet que facilitarà que s pugui tractar alguns temes més a fons i que els adults parlin amb més llibertat.

L'educador ha de tenir clar l'**objectiu de l'entrevista i els temes** i ha de procurar que els pares els coneguin. L'entrevista comença sempre abans de fer-la i **no és aconsellable improvisar**. És convenient que abans l'educador estudiï amb deteniment les dades que posseeix de l'infant i la seva família, i prepari la informació que ha de donar. Per això és necessari redactar un guió dels temes a tractar per tal de no oblidar cap qüestió important.

Per fer una bona preparació de l'entrevista heu de tenir en compte aquests punts:

- Identificar l'objectiu de l'entrevista.
- Preparar un guió o estructura de preguntes.
- Preparar l'ambient físic.
- Assegurar-se que no hi haurà interferències.
- Garantir la intimitat i la confidencialitat de l'entrevista.
- Reunir el màxim de dades de l'infant, els seus pares, o d'altres circumstàncies de les quals es pugui parlar.

Fases de l'entrevista

Pel que fa a l'entrevista es poden diferenciar tres fases, l'inici, el desenvolupament i la finalització:

- **Fase inicial:** aquesta fase és el moment adien de fer les salutacions i intercanviar alguns mots sobre algun tema trivial que permeti trencar el glaç. La finalitat és establir un clima afectuós i cordial que faciliti la comunicació entre l'educadora i els pares.
- **Desenvolupament:** es pot començar exposant breument l'objectiu de l'entrevista mencionant els punts que es tractaran i a continuació entrar directament en el contingut o, si ha estat sol·licitada pels pares, convidar-los a expressar o descriure el motiu o els problema que els ha dut a demanar-la. Durant l'entrevista, sempre és convenient fer algun comentari positiu sobre l'infant com pot ser, per exemple, explicar alguna anècdota o mostrar-los algun treball, la qual cosa ajudarà a crear un clima de confiança respecte a la competència dels pares com a educadors i a disposar-los favorablement a continuar escoltant altres aspectes sobre el seu fill.
- **Finalització:** no és convenient allargar l'entrevista més temps del prèviament fixat. Quan està a punt d'acabar, convé fer un resum del que s'ha tractat remarcant els aspectes més importants i les mesures o acords adoptats. També s'han d'aclarir possibles dubtes i deixar els pares amb la sensació que se'ls ha escoltat i tractat bé. Un comiat cordial, en el qual s'agraeix els pares la seva col·laboració i les aportacions que han fet, ajuda a cloure bé l'entrevista.

En l'entrevista amb pares no es tracta només "d'entrevistar" o fer preguntes, sinó més aviat de conversar i comunicar-se amb ells. L'actitud dels educadors ha de ser d'interès i d'escoltar amb atenció allò que els pares els volen comunicar. En el decurs de l'entrevista, al mateix temps que es dialoga, es poden anar formulant una sèrie de preguntes concretes que facin participar els pares, encara que s'ha d'evitar fer un "interrogatori" o adoptar un paper d'expert. S'ha de deixar temps perquè els pares puguin intervenir i expressar les seves opinions, inquietuds i fer l'aportació de dades o reflexions que considerin adients sobre el tema.

A vegades, els pares no estan d'acord en algun aspecte i poden intentar que l'educador prengui postura a favor d'algú. En aquest cas s'ha de mantenir una actitud neutral i animar-los a buscar una solució entre tots dos. Quan acudeix sol el pare o la mare i intenta culpabilitzar l'altre, s'ha d'evitar donar-li la raó i procurar que vinguin tots dos, encara que això pot ser difícil sobretot en els casos de separacions.

És molt important prendre notes del desenvolupament de l'entrevista. Les anotacions es poden fer durant l'entrevista o quan ha acabat, però ha de quedar constància dels aspectes més rellevants. Les notes són molt important de cara a futures entrevistes per veure si ha quedat algun tema pendent, si s'han complert els compromisos, etc.

Plantilla per fer el registre d'una entrevista

En el registre d'una entrevista hi ha de figurar el nom de l'infant, la data i el lloc on es celebra, les persones que hi són presents, el motiu de l'entrevista així com el temps tractats i el desenvolupament de la reunió. En darrer lloc s'ha de deixar constància de les conclusions i els acords als quals s'ha arribat, juntament amb les observacions que com educadors vulgueu consignar.

La taula 1.1 recull coses que cal procurar fer i d'altres que s'han d'evitar en una entrevista.

TAULA 1.1. Aspectes a tenir en compte en les entrevistes

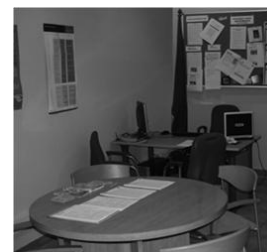
Cal procurar	Cal evitar
Mantenir una actitud oberta perquè els pares puguin expressar el que vulguin.	Parlar massa.
Saber quina informació donarem i quina demanarem.	Fer un interrogatori.
Tenir a mà la informació necessària.	Adoptar un to de superioritat o qualsevol actitud que sembli un judici de la realitat familiar o una intromissió en la vida privada.
Comunicar amb antelació la data.	Evitar convertir-se en un "aliat" dels pares contra l'infant o d'un cònjuge contra l'altre.
Ser clars i sincers mostrant interès pel que els pares diuen.	Aparentar pressa.
Aconseguir que els pares quedin satisfets i es mostrin disposats a col·laborar.	

1.1.4 Organització de reunions amb les famílies

En la relació amb les famílies hi ha alguns aspectes que fan necessària la comunicació amb tot el grup de pares i mares o i d'altres que requereixen en grup petit a fi d'agilitzar la comunicació i facilitar l'intercanvi d'informació i la coneixença mútua entre d'altres coses. Les reunions amb els pares que es treballaran a continuació, són una eina imprescindible per facilitar aquesta relació.

Una de les tasques de l'equip educatiu consisteix a convocar periòdicament reunions de pares.

Les reunions són trobades entre els educadors i el grup de pares i mares que s'organitzen per facilitar una bona comunicació interpersonal i per transmetre o intercanviar informació de caràcter general (metodologia, organització del centre...).



En una reunió general es pot explicar la línia educativa del centre

Hi ha una sèrie de qüestions pràctiques que heu de tenir en compte quan organitzeu una reunió:

- Les reunions s'han de convocar en horaris que facilitin l'assistència dels pares i mares. Els horaris s'han d'adequar a les seves possibilitats reals i s'han de buscar de manera que puguin assistir-hi tots els pares o la majoria.
- Se'ls ha de lliurar amb antelació un full de convocatòria que ha d'incloure el títol de la reunió, la data, el lloc, l'ordre del dia, etc. En aquest full, pot ser convenient formular algunes preguntes o algun text breu perquè els pares reflexionin i vinguin a la reunió amb certa preparació.
- S'ha de preveure algun servei d'atenció als infants. Si aquests són presents a la reunió distreuen els adults i es converteixen en el centre de l'atenció.

- S'ha d'organitzar l'espai físic on es desenvoluparà. Així, el lloc de la reunió ha d'estar lliure de sorolls, ser adient al nombre de participants, tenir cura que tots puguin veure el possible material audiovisual de suport (projeccions, diapositives...). També és important la disposició de les cadires; per exemple, si es disposen en cercle o en ferradura (en forma de U) inviten més a la participació que la disposició tradicional en files.

És molt important preparar bé la reunió, tant els continguts que han de ser tractats com el seu desenvolupament: qui i en quin ordre parlarà?, quan intervindran els pares? Heu de tenir cura d'adaptar el nombre d'assistents als objectius de la reunió. Si la reunió és de tot el centre i té com a objectiu transmetre una informació de caire general, és millor fer que sigui curta, i en acabat, fer que els tutors i els pares tinguin reunions per aules a fi de tractar temes més concrets relatius al seu grup d'infants.

No s'ha de confondre l'espontaneïtat amb la improvisació i s'ha de tenir clar qui, com i quan intervindrà perquè d'aquesta manera s'afavorirà que pares, mares i educadores intervinguin d'acord amb els objectius de la trobada.

Les reunions es poden classificar segons diferents criteris. Si es pren com a criteri el nombre de pares i mares assistents, les reunions aleshores poden ser: reunions generals i reunions per grups.

Reunions generals

Les reunions generals són les que es fan amb tots el pares del centre. En ser nombrós el nombre d'assistents no s'afavoreix la participació i són més adequades per transmetre informació.

Alguns dels temes que es poden abordar en les reunions generals són:

- **La presentació de l'equip del centre:** segons les dimensions del centre, alguns pares pot ser que no coneguin la composició de l'equip educatiu. Amb aquesta presentació, encara que després no recordin tots els professionals, es queden amb una primera impressió de qui és qui en l'equip docent, les funcions que té, si hi ha professionals de suport, etc.
- **L'explicació del projecte del centre:** els pares han de conèixer les línies generals del projecte educatiu i del projecte curricular, els objectius que es plantegen, la línia metodològica... De la mateixa manera que a l'entrevista, s'ha de fer servir un llenguatge que els pares puguin entendre. Conceptes com continguts o aprenentatge significatiu s'han d'explicar amb paraules que siguin assequibles als pares i posar-los exemples.
- **L'organització del centre i normativa:** és convenient explicar al començament del curs les qüestions organitzatives i les normes que més afecten les famílies. Encara que aquesta informació s'hagi lliurat per escrit, no està

Les reunions generals...

...tenen el caràcter de transmetre informació als pares com la presentació de l'equip educatiu, i l'explicació del projecte educatiu, l'organització general del centre i la normativa.

de més fer un recordatori dels aspectes fonamentals, com per exemple el període d'adaptació, els horaris, les festes escolars, etc.

- **El respecte a les normes**, s'ha de tenir cura a l'hora d'explicar-les, evitant el to imperatiu i justificant-ne la necessitat en benefici de tots. Les normes han de ser clares i s'ha de veure fàcilment la seva necessitat. No es pot exigir als pares, per exemple, que portin un informe del metge cada vegada que l'infant no assisteix a classe.

Cal tenir en compte que una part de la informació es transmet de manera no verbal. Així, el fet que tots els membres de l'equip educatiu s'asseguin junts dóna una idea de cohesió, més que si estan distribuïts per la sala. Encara que hi hagin d'intervenir tots els membres de l'equip, és necessari que un d'ells s'encarregui de coordinar la reunió, controlant el temps, el compliment dels objectius, les intervencions dels pares, etc.

Les reunions per grups

Les reunions en grups més reduïts com ara els pares dels infants d'un mateix grup, o d'infants nous, permeten una participació més directa i donen la possibilitat d'aclarir els dubtes més concretes que els pares puguin tenir.

En aquestes reunions és on més interès demostren els pares, ja que es tracten temes molt propers als seus fills. Alguns dels temes que més interessin les mares i pares són:

- Característiques evolutives segons l'edat: desenvolupament motor, autonomia, llenguatge...
- Com actuar en moments importants: el període d'adaptació al centre, canvis en l'alimentació...
- La línia metodològica: importància del joc, organització del temps, utilització dels materials...
- L'actitud de l'adult a l'educació de l'infant: com posar límits a la conducta dels infants.

A vegades no és convenient fer una divisió molt compartimentada dels temes, sinó anar connectant els uns amb d'altres, per exemple amb la descripció d'una jornada al centre i, com sempre, l'exposició dels temes s'ha de fer amb un llenguatge comprensible i aportar exemples amb generositat.

Atès que sovint no és possible tractar tots els temes en una sola reunió, per això, encara que la normativa legal fixi una reunió anual per curs, és convenient fer-ne diverses i distribuir entre elles els diferents temes.

En aquestes trobades, és fonamental deixar una bona estona perquè els pares puguin intervenir-hi: fer preguntes, comentaris sobre els temes que els preocupen,

Un cop acabada la reunió...

...és convenient recollir sempre per escrit el que hi ha estat tractat i, si es creu convenient, redactar-ne una acta.

Sempre és convenient...

...reservar un breu espai de temps abans de la reunió per una primera presa de contacte i fer les salutacions i presentacions, i trencar així el glaç, cosa que permetrà que els pares es trobin còmodes des de l'inici i afavorirà el diàleg i la participació.



Les reunions del grup d'una classe amb les famílies són orientadores i profitoses

etc. I és pràcticament inevitable que plantegin preguntes concretes sobre el seu fill. Si s'ha de donar resposta a aquesta mena de preguntes tan concretes, heu de procurar, però, no fer-ho a la reunió de grup i, si ho considereu necessari, podeu concertar amb ells una entrevista.

Respecte al nombre de reunions que s'han de realitzar durant el curs, no hi ha un xifra ideal: hi ha centres que en fan dues, una al començament del curs i una altra cap al final; d'altres en fan una cada trimestre... És una qüestió que ha de decidir l'equip educatiu, o segons els casos, la mateixa educadora, però en tot cas convé tenir present que no és convenient convocar reunions amb molta freqüència, llevat que el grau de compromís i l'interès dels pares sigui molt alt.

En els centres educatius no formals, també serà l'equip d'educadors qui ha de decidir el nombre de reunions segons les seves característiques i els serveis que ofereixen; per exemple, en els coneguts com a "espais familiars" les reunions amb els pares, mares, avis... formen part de l'activitat diària.

Sempre s'ha de tenir cura de que les reunions es desenvolupin en un clima de cordialitat, que es pot crear de moltes maneres, amb una actitud receptiva, el somriure o alguna anècdota curiosa... També pot passar alguna vegada que les intervencions dels pares no siguin del tot adequades o que siguin expressades amb un to agressiu. En aquestes situacions és important mantenir la calma, sense contestar-les amb el mateix to i exposar els vostres propis arguments per tal d'evitar l'enfrontament personal.

I, en darrer lloc, quan la reunió ha finalitzat (sempre amb una cloenda cordial), heu de fer-ne una avaluació i registrar per escrit una síntesi del que s'hi ha tractat, les impressions. Aquest registre serà molt útil de cara a properes reunions així com en la relació diària amb les mares i pares.

1.1.5 Materials pel treball amb les famílies

La tasca educativa no és completa si no hi ha comunicació entre totes dues institucions. Quan la comunicació no funciona, el procés educatiu se'n veu afectat i es fa més difícil. Hi ha diferents tècniques i mètodes per comunicar-se, de manera individual i col·lectiva, amb les famílies i que van des dels contactes informals que es mantenen a diari, fins als informes, tot passant per les entrevistes, reunions, etc. Tota aquesta informació ha d'estar recollida i registrada.

Les entrades i les sortides

Les entrades i les sortides són moments molt importants en l'intercanvi d'informació entre l'adult que acompanya l'infant (mare, pare, avis...) i l'educador o educadora. Aquests contactes informals serveixen per comentar esdeveniments que permeten comprendre la situació de l'infant aquell dia –si ha passat mala nit segurament estarà més irritable–, així mateix, si els pares saben el que ha fet l'infant a l'escola tenen l'oportunitat de conversar amb el seu fill sobre això a casa.

Heu de tenir en compte que aquests contactes són útils per intercanviar certa mena d'informació: algun fet anecdòtic, un breu resum del que s'ha fet durant la jornada..., però no és el moment adequat per transmetre informacions de caràcter més rellevant o complex (inici del control d'esfínters, metodologia de l'educadora), que necessiten un espai i un temps més adients (entrevistes, reunions...). Tampoc és convenient tractar en aquests moments temes conflictius o possibles discrepàncies entre els pares i l'educador. És important saber ajornar aquests assumptes per poder parlar-ne en condicions més idònies.

També heu de tenir cura dels comentaris que es fan quan l'infant és present, sobretot si són de caràcter pejoratiu o hi ha alguna cosa que preocupa els pares (mal comportament, problemes de desenvolupament), amb freqüència els infants tenen més capacitat de comprensió del que els adults pensem, i poden interpretar certs comentaris o algunes expressions inadequadament i agreujar la problemàtica.

Els **objectius** de les trobades diàries amb els pares són:

- Intercanviar informació concreta sobre fets que ajuden a comprendre l'infant.
- Mantenir un contacte diari que afavoreixi un clima d'empatia i con-fiança entre pares i educadors.
- Informar els pares sobre dades puntuals perquè puguin adonar-se que el seu fill rep un tracte personalitzat, i es puguin fer una idea de la realitat del seu fill en el centre.

L'agenda

Consisteix en un quadern que va i torna cada dia de casa a l'escola i viceversa ("la llibreta viatgera"), on pares i educadors escriuen el que creuen convenient. És una eina molt útil per intercanviar informació escrita de l'infant, sobretot en el cas dels més petits.

A l'agenda, els educadors hi escriuen diàriament aspectes sobre la vida quotidiana de l'infant tal com es desenvolupa al centre: com ha menjat, quant ha dormit, deposicions... També s'hi poden incloure anècdotes ("Avui hem celebrat l'aniversari del Marc...") o alguna dada evolutiva rellevant ("S'ha mantingut una estona dret sense ajuda"). Per la seva banda, els pares poden anotar informacions que creguin convenient que l'educadora conegui o també relatar fets o anècdotes que consideren importants. D'aquesta manera, l'educador pot tenir un motiu de conversa amb l'infant. L'agenda és una eina que pot complementar els intercanvis verbals que es fan a l'entrada i a la sortida.

Quan no hi ha disponibilitat de temps per escriure a l'agenda de cada infant, es pot optar per un full imprès que reculli els aspectes quotidians de l'infant: alimentació, migdiada... Una altra opció és un quadre general diari per a tots els infants de l'aula que es penja al tauler d'anuncis.

Els informes individuals

Els informes de cada infant es lliuren als pares amb una certa periodicitat (cada trimestre, final de curs) i tenen el caire d'una avaluació dels progressos assolits per l'infant. En referir-se a diferents àrees del desenvolupament (llenguatge, motricitat...), impliquen un seguiment de l'evolució de cada infant en el centre.

Com totes les avaluacions que es fan per escrit, els informes individuals presenten l'inconvenient que poden **etiquetar** l'infant. Aquest risc és especialment perillós a l'escola infantil. En aquestes edats, sobretot els més petits, els infants canvien molt en poc temps. L'informe de fet reflecteix l'estat de l'infant en un moment ben determinat i, per aquesta raó, en un parell de mesos pot quedar desfasat en alguns aspectes.

Hi ha diverses maneres de reduir aquest risc. S'ha d'intentar fer les descripcions de la conducta sense entrar en valoracions, això implica evitar les qualificacions del tipus **alt**, **mitjà** o **baix**. També és necessari redactar la informació en positiu, evitant sempre les valoracions negatives. És diferent expressar "es comunica amb frases curtes" que dir "porta cert retard en l'expressió verbal". D'altra banda, és convenient reflectir els avenços d'un infant respecte a ell mateix i no en comparació amb la resta dels seus companys. En aquest sentit, s'ha de fer major èmfasi en els progressos i no en el que encara ha d'assolir, i en tot cas es pot indicar el tipus d'ajuda que li cal per avançar, dient, per exemple, "és convenient que a l'estiu es relacioni amb altres infants".

A més, els infants no tan sols canvien amb el temps, sinó que el seu comportament és diferent segons el context (a l'escola, amb els amics...). Per això s'han d'evitar les afirmacions categòriques sobre la seva personalitat. Així, en comptes d'afirmar "és un infant reservat", és preferible dir "a l'escola es mostra reservat amb els adults".

Els diferents models d'informes

Establir quin és el model d'informe més adient és un tema obert de debat que s'ha decidit l'equip educatiu. Potser la diversitat d'informes és tan gran com el nombre de centres educatius, encara que poden adoptar tres estructures bàsiques –oberts, semioberts i tancats–, encara que dins d'aquestes tres hi ha també molta diversitat.

- Els **informes oberts**, es van descrivint les conductes de l'infant, són més il·lustratius i individualitzats, però presenten l'inconvenient de la gran inversió de temps que ha de dedicar l'educador.
- Els **informes tancats** es troben a l'altre extrem. El seu format és molt estructurat i s'emplenen molt fàcilment, ja que l'educador només ha de marcar en una llista d'indicadors el nivell de consecució dels objectius: "Sí/No", "Adquirit / En progrés", "Sempre / Sovint / A vegades / Mai". Presenten l'inconvenient que poden derivar en els butlletins de notes de l'ensenyament obligatori, i el risc que s'havia apuntat abans d'**etiquetar l'infant** a unes edats en què canvia molt. Tot i això, si els indicadors així

com la modalitat d'avaluar-los s'han seleccionat de manera acurada, els informes tancats són més pràctics per a l'educador i acompleixen l'objectiu d'informar de manera adient als pares. La taula 1.2 recull un exemple del que és un informe de tipus tancat.

TAULA 1.2. Exemple d'informe tancat

Adaptació: comportament i actitud	Sempre	Sovint	De vegades	Mai
És sociable i col·laborador				
Mostra sentiments de rivalitat				

Els informes semioberts

Una opció intermèdia són els **informes semioberts** que mantenen la valoració qualitativa i es redueix el temps de redacció. Per exemple, en alguns models s'enumeren els indicadors i es contesten de manera oberta. Per avaluar, per exemple, quina relació té amb els companys, es triaran dues situacions "en un grup petit" i "en un grup gran" i com a valoració positiva es pot indicar: "desinhibida" i "participativa".

La selecció d'indicadors o ítems

Aquesta és potser la qüestió que comporta una major dificultat quan s'ha d'elaborar un informe, ja que heu de decidir quins són els aspectes més rellevants de la vida de l'infant sobre els quals informareu les famílies.

Indicadors en primera persona. Una opció més lúdica és redactar els indicadors en primera persona, com si fos l'infant qui diu als pares el que fa i quines són les seves capacitats. Exemples d'aquest tipus serien: "Les accions en què demostro més interès són...", "Per explorar i descobrir nous objectes utilitzo accions com..."

Una primera qüestió és decidir les categories en què incloureu els indicadors. Aquí es pot optar per les àrees de desenvolupament i els diferents àmbits de la vida de l'infant (motricitat, llenguatge, joc, hàbits, adaptació...) o bé determinar els apartats a partir de les àrees del currículum de l'educació infantil, i a partir d'aquestes establir diferents subapartats. Per exemple, àrea I, "descoberta d'un mateix", i dins d'aquesta "hàbits", "motricitat", etc.

També heu de plantejar-vos la manera de redactar els indicadors. Per exemple, no és recomanable que siguin massa concrets ("és mostra agressiu", ni massa oberts com "progressa en el llenguatge". El millor és trobar un punt intermedi, que sigui avaluable i estigui connectat amb la pràctica educativa.

Sempre s'han de deixar alguns apartats d'observacions, sobretot en els informes tancats. També és convenient oferir als pares la possibilitat d'expressar la seva opinió o fer algun comentari, deixant-los un full en blanc o amb preguntes breus ("Quines responsabilitats li donen a casa?"), que us el tornara més endavant.

Les notes informatives

Les notes amb informacions concretes es lliuren periòdicament als pares per comunicar-los diferents esdeveniments com poden ser una sortida i la sol·licitud d'autorització, la convocatòria d'alguna reunió, la celebració d'una festa... Totes aquestes informacions s'han de lliurar als pares en el moment oportú, per exemple, després d'una reunió dedicada a tractar els hàbits d'higiene, se'ls pot donar un full sobre com i quan iniciar el control d'esfínters.

És imprescindible quan l'infant ingressa al centre donar als pares per escrit aspectes organitzatius (calendari del centre, canals de relació amb les famílies, etc.) i un extracte de la normativa (aspectes d'higiene, què cal fer quan l'infant es posa malalt...), així com tot el que té a veure amb la roba més adequada, bolquers... És important tenir cura de la redacció d'aquests textos per evitar el risc d'un to massa impositiu. Cada norma s'ha d'acompanyar d'una breu explicació de per què és necessari respectar-la.

Els taulers d'anuncis

El tauler d'anuncis és un sistema de comunicació molt útil per a les famílies que van cada dia al centre. El tauler pot consistir en una vitrina amb vidre, en un suro o senzillament en notes penjades a la porta de l'aula. Es pot col·locar un tauler a l'entrada i reservar-lo a informacions de tot el centre i col·locar-ne d'altres a cada aula o a l'entrada de cada una amb informació específica de cada grup.

Per mitjà dels taulers es pot transmetre diferent tipus d'informació com, per exemple, el menú del dia, les incidències diàries, les convocatòries de reunions, les festes o altres informacions de caire general (notícies breus, convocatòries d'altres institucions...).

És important que els llocs on es trobin els taulers o les notes informatives siguin fàcilment localitzables i accessibles per als pares, i també que la informació no sigui massa extensa o complexa.

Activitats excepcionals

Un dels problemes dels taulers és que no sempre es llegeixen. Per facilitar-ne la lectura s'han de tenir en compte algunes consideracions:

- La informació ha d'estar actualitzada. Moltes vegades els taulers estan plens d'informació obsoleta, convocatòries endarrerides, etc. que no animen a acostar-s'hi. Per tant, la informació s'ha de renovar contínuament.
- S'ha de seleccionar la informació que es posarà. A vegades als taulers es penja de tot (qualsevol circular, propaganda que arriba al centre, etc.) i és decebedor trobar-se davant d'un tauler ple de papers.

Quan les famílies...

...han de ser convocades a alguna activitat excepcional, com, per exemple, la festa de Nadal, es pot confeccionar una pancarta o un mural amb motius que cridin l'atenció (colors vius, collage...).

- Les informacions s'han d'exposar de manera atractiva per tal que els pares trobin un al·licient a llegir-les, i ha d'estar expressades en un llenguatge assequible. En aquest sentit, es poden utilitzar colors, lletres grans, algun dibuix, etc.

El correu electrònic

A la primera dècada del segle XXI, gairebé tot centre educatiu disposa de la seva pàgina web. És un mitjà cada cop més utilitzat d'intercanviar informació entre els educadors i les famílies. És una alternativa a la comunicació escrita i presenta molts avantatges com ara la rapidesa, la comoditat, l'economia o la fiabilitat.

2. La intervenció amb les famílies

Cada cop més sovint, els infants s'eduquen en dos contextos diferents (família i centre educatiu) i, de vegades, en algun tercer com pot ser un centre d'atenció al lleure o d'activitats extraescolars. Per tant, l'educació dels infants és una tasca compartida entre els pares, mares i els professionals que els atenen als centres educatius formals, no formals, assistencials o qualsevol altre tipus de servei que puguin oferir els educadors i educadores infantils.

2.1 Problemes freqüents en les relacions amb les famílies

Atès que pares i mares són els principals agents socialitzadors, l'educador ha de fer arribar els coneixements que va obtenint del seu fill, i l'equip educatiu els ha de fer partícip els pares de les seves propostes i projectes educatius. Tothom hauria d'estar d'acord que les relacions família i el centre educatiu han de ser fluides i s'han de desenvolupar en un clima cordial i de mutu enteniment. Però això no passa sempre. La relació amb els pares, si bé és molt necessària, de vegades resulta difícil. Tot seguit analitzarem quines poden ser les causes d'aquestes dificultats.

2.1.1 Dificultats per part de les famílies

Una de les dificultats ve donada pel fet de tenir una ideologia diferent sobre com s'ha d'educar. Que la perspectiva educadora d'una família i la d'una escola siguin més o menys properes, depèn, en part, del la mesura en què els progenitors han tingut la llibertat de buscar i triar el lloc que els sembla més adient per a l'educació dels seus fills, però també depèn, en una altra part, de si una escola o un centre educatiu no formal es capaç d'obrir-se cap a fora i d'explicar la seva línia educativa.

Així, hi ha pares que no entenen aspectes del procés educatiu de la infància, per exemple, que la vida quotidiana pot ser realment educativa pels seus fills i poden crear tensió amb les educadores si els veuen sortir del centre amb taques, amb la cara pintada o no troben bé que surtin al pati l'hivern.

Una altra font de dificultats prové del poc interès dels pares pel que succeeix a l'escola: els pares i mares que només apareixen pel centre per deixar i recollir el fill o la filla no estan interessats en el seu funcionament i es mostren indiferents a les orientacions que reben de l'equip educatiu, dificulten la comunicació imprescindible que ha d'existir entre la família i el centre. Hi ha vegades en què l'actitud distant d'alguns pares i mares és degut a la timidesa, un fet que els educadors han d'entendre a l'hora que han de trobar canals de comunicació que motivin els pares a participar més activament en els assumptes de l'escola.

Un altre focus de dificultat són els sentiments de culpa que provoca el fet de desprendre's del seu fill: avui dia és molt freqüent que els pares portin els fills a una escola bressol més per necessitat o exigències de la feina que amb un convenciment del benefici educatiu que se'n pot derivar. Aquesta situació la poden viure amb inseguretat, ja que no saben si fan el que és correcte, i amb culpabilitat (encara que sigui de forma inconscient) per no complir el paper tradicional d'una "mare" que es queda a casa ocupant-se del seu fill. Quan l'infant presenta, a més, alguna dificultat, sovint pensen en veu alta que tot això "no passaria si pogués estar més temps amb ell".

Viure l'escola amb angoixa?

Aquesta mena de sentiments de culpa i de no estar fent el que és el correcte poden fer viure l'escola amb angoixa. A vegades els pares poden sentir por de perdre l'afecte del seu fill. Temen que l'infant s'ho passi millor al centre educatiu que a casa, però alhora necessiten que el nen estigui bé perquè se l'estimen.

Aquesta actitud ambivalent dificulta la relació amb l'educadora i els fa viure penosament el moment en què han de deixar el seu fill o filla al centre, tal com es pot observar en aquelles mares i pares que allarguen el comiat fins que el seu fill no comença a plorar, o d'altres que, si l'educador no està atent, se'n van sense acomiadar-se quan la seva filla no els veu.

Una altra font de dificultats és la desconfiança respecte de la professionalitat dels educadors i les educadores: és normal que els pares sentin angoixa quan han de deixar els seus fills a càrrec d'altres persones, que tinguin por que no estiguin prou ben atesos o que dubtin de la competència dels educadors. Aquests sentiments poden provocar hostilitat i reaccions molestes. Hem de comprendre que és l'angoixa la que els mou a tenir aquest comportament i, en conseqüència, hem procurar mantenir una actitud relaxada i tranquil·la que ajudarà molt a resoldre els conflictes quotidians.

2.1.2 Dificultats per part dels educadors

Entre les dificultats que sorgeixen en les relacions amb famílies i són pròpies dels educadors està la dificultat per acceptar i valorar la funció educativa dels pares: aquest és potser l'entrebanc més gran que pot interferir en una bona relació família-centre, considerar que els pares no estan educant correctament el seu fill. Més d'una vegada s'ha sentit algun educador, un dilluns o després d'unes vacances: "No sé que li han fet a aquest nen, que me l'han tornat espatllat". En el fons està dient: "Jo ho faig bé i els pares malament".

Els educadors heu de ser conscients que hi ha moltes maneres diferents d'educar i estimular bé un infant. Les vostres idees sobre l'infant i la seva educació, les vostres actituds educatives, les vostres estratègies per aconseguir resultats no són les úniques possibles. A més, els infants probablement es beneficien en certa mesura de la discrepància: si bé no ha de ser tan profunda perquè produeixi desajustos o incompatibilitats en l'infant, ha de ser, però, suficient per estimular-lo a adaptar-se a les característiques i exigències de cada context.

Els pares i mares tenen dret a tanta autonomia com a pares com la que els educadors reclamen per a si mateixos. Això significa que la col·laboració amb

els pares no s'ha d'identificar amb el desig de canviar el seu comportament o el seu estil de relació amb el seu fill. Aquest ha de ser l'objectiu, en canvi, quan detecteu aspectes que poden perjudicar els infants, la seva educació o el seu desenvolupament, com podrien ser per exemple la manca d'higiene, els problemes de nutrició, i una excessiva sobreprotecció entre d'altres.

Però en principi, els educadors poden aprendre tant dels pares, com els pares dels educadors. Hi ha vegades en què les educadores poden veure la necessitat de cridar l'atenció sobre algun aspecte puntual o una pràctica educativa que consideren poc adequada. En aquest cas, han d'adoptar una actitud empàtica, posant-se al lloc dels pares, partir de la seva realitat i esbrinar els seus senti-ments a fi de comprendre'ls i orientar-los (potser no han portat bolquers o no han marcat la roba per circumstàncies justificades). I s'ha d'intentar plantejar la situació als pares de manera que el seu sentiment de competència no es vegi amenaçat.

Heu de tenir en compte que la conducta de les persones és difícil de canviar, es necessiten bones raons, tenir alternatives en què confiar i sentir la seguretat que els canvis es poden realitzar. No es pot esperar, doncs, que els pares canviïn un comportament en un obrir i tancar d'ulls. Cal temps, persistència, persuasió i confiança en que el canvi és possible i que val la pena.

L'educador ha d'evitar la competició amb els pares, com passa quan se'ls recorda constantment que hi ha coses que s'han aconseguit a l'escola (per exemple, que mengi sol) i a casa no. Aquest tipus de comportament pot derivar fàcilment en una escalada de retrets i desqualificacions per ambdues parts.

Una font importants de dificultats que l'educador pot tenir en la seva relació amb les famílies es la falta de confiança en la seva pròpia capacitat: pot ser que alguns educadors, degut a la seva joventut o a altres raons, no se sentin preparats per relacionar-se adequadament amb els pares, o pensin que no són capaços de mantenir una relació positiva amb ells. És possible que es trobin insegurs o examinats pel que puguin dir i evitin tractar segons quins temes.

La professionalitat comença realment quan acaba la formació teòrica, i serà a través de l'experiència com l'educador adquirirà la seguretat necessària per desenvolupar les seves funcions.

La falta de motivació per col·laborar amb les famílies és també una font de dificultats, ja que l'educador pot també pensar que la seva feina és treballar amb infants i, per tant, no doni gaire importància a la relació amb els pares, que, aleshores, es limita a intercanvis d'informació poc significatius.

Cal recordar que una de les funcions de l'educador és, precisament, implicar la família i fer-la participar en el procés educatiu dels seus fills. La qualitat de la relació família-centre influirà positivament en el fet que l'infant es trobi a gust a l'escola. Per tant, el coneixement mutu i el diàleg ha de ser constant; és necessari que tant pares com educadors expliquin els progressos, les dificultats, etc. del fill/alumne, tant a casa com a l'escola. Cadascú des del seu *rol*, i en un clima càlid de comprensió, respecte i confiança.

Un escull important a les relacions dels educadors amb les famílies consisteix en esperar la mateixa col·laboració de totes les famílies: no es pot esperar que tots els pares i mares participin de manera igual i amb la mateixa intensitat. La falta de col·laboració dels pares pot desanimar l'equip educatiu i bloquejar la necessària coordinació amb les famílies.

De vegades, els pares no s'impliquen a causa de la manca de canals adients d'informació, participació i comunicació. Per aquesta raó, l'equip educatiu ha de prendre la iniciativa i crear diferents camins d'informació i comunicació, amb l'objectiu d'integrar la família en el procés educatiu i assolir una relació harmoniosa i cooperativa.

També heu de pensar en les diferències que hi ha entre les persones. En tant que hi haurà pares que consideraran còmode i agradable mantenir contactes freqüents, implicar-se en les activitats, organitzar festes..., altres s'estimaran més una conversa tranquil·la, o una reunió en un petit grup.

Hi ha moltes maneres d'organitzar la participació dels pares i es poden utilitzar moltes estratègies, com reunions, respectant el nivell en què es vulguin implicar. El que és important és que hi hagi participació, i que el fet de prendre part respongui a una planificació que la pugui garantir i desenvolupar.

2.2 Programes de prevenció

Els canvis esdevinguts les darreres dècades a la societat catalana, com els darrers avenços tecnològics, els canvis en les tendències demogràfiques –produïts en gran part pel fenomen creixent de la immigració–, els canvis en les estructures familiars i el desconcert entre el nou paper que desenvolupen els homes i les dones a la societat actual han fet que les mancances, en el sistema de valors, en les actituds i en els comportaments de molts dels infants, sigui un dels principals problemes amb què s'enfronten.

De vegades, els pares i les mares es veuen superats en les seves possibilitats quan es tracta d'educar, criar i fer-se càrrec dels fills en un món sotmès a canvis tan vertiginosos. El problema esdevé encara més greu en el moment en què des de les famílies també han de sorgir les respostes a les noves demandes i necessitats dels infants.

Si tothom està d'acord en que el primer agent de socialització de l'infant són els pares i les mares, i es constant que a tots dos els manquen certs recursos en les diferents tasques que duen a terme amb els infants, cal ser conscients que si es vol millorar la situació dels infants i la situació de la societat, haurem de treballar conjuntament tots els agents socialitzadors implicats, col·laborant-hi i donant-nos mútuament suport.

Tots els programes de prevenció que ha de portar a terme l'educador infantil s'han de dissenyar tenint en compte l'entorn més proper dels infants (el seu barri, la població on viuen...) i han de tenir com a finalitat donar suport a les famílies en la criança, la cura i l'educació dels infants.

És important conèixer aquells nous serveis que contribueixen a donar suport a la tasca educativa que tenen encomanada pares i mares d'infants menors de tres anys. Són serveis que van sorgir a partir de projectes creats en el si dels ens locals més propers als ciutadans, és a dir, els ajuntaments i, més en concret, en els sí de les àrees de serveis socials dels ajuntaments, amb el suport d'altres administracions públiques com, per exemple, el Departament d'Ensenyament. En aquest grup de serveis es troben els **espais-familiars** i els **espais de trobada**.

Molts dels projectes que treballen en aquesta línia de treball amb les famílies van sorgir com a conseqüència de les situacions de risc que patien alguns infants, amb la intenció d'evitar-les des del treball amb les famílies. Però en l'actualitat, encara que es continua treballant amb col·lectius de risc, la tendència és que aquests dos serveis –un espai de trobada i un espai familiar– s'apropin a ciutadans de tota mena. Es busca que pares i mares d'un nucli de població coincident puguin trobar un espai on compartir les seves experiències amb els seus “veïns” i “veïnes”, amb suport professional.

2.2.1 Programes orientats a pares i mares i fills

Hi ha un grapat de programes i serveis orientats a treballar conjuntament amb les famílies i els infants. Es tracta de programes que pretenen col·laborar en la tasca que duen a terme les famílies d'educar els seus fills, ja que la inclusió de la família en qualsevol programa adreçat a la infància és imprescindible per garantir-ne l'èxit.

La pedagoga Montserrat Jubete parla de dues tipologies de models d'intervenció amb infants, orientats a les famílies:

- Els programes que confien en la competència de les famílies a l'hora de prendre cura i encarregar-se de l'educació dels seus fills, i entenen que la família té prou competència i, que totes les pràctiques que duen a terme per aconseguir-ho, en principi, són acceptables.
- Els programes que desconfien de certes pràctiques de les famílies i entenen que les pràctiques coincidents amb les de les famílies de la cultura dominant són les més idònies per procurar una bona educació als infants.

Entre el primer grup de programes destaquen els **espais familiars** i els **espais de trobada**, que són aquells dos tipus de programes que analitzarem amb més detall. I entre el segon grup de programes hi ha algunes **escoles de pares**.

Els **objectius generals** que des d'aquests programes es dissenyen pretenen:

- Donar suport als pares i les mares en l'exercici de les seves funcions parentals, i potenciar una relació amb els infants que faciliti el creixement de tots dos i garanteixi la protecció, l'educació i estabilitat emocional dels infants.
- Crear un espai pels pares i les mares on es trobin a gust i experimentin la seva participació en el projecte global de l'entitat, i afavorir el diàleg sobre els temes que els preocupen i els interessin amb relació als seus infants.
- Possibilitar l'ampliació de les relacions familiars amb l'entorn social, al mateix temps que es reforcen els sistemes d'ajut mutu i afavorint la integració de les famílies amb més dificultats socials.
- Afavorir el coneixement mutu i la convivència de famílies estrangeres i de famílies autòctones.

Tant en els **espais familiars** com en els **espais de trobada** hi ha confiança, pels professionals que hi intervenen, en la competència dels pares i mares com a primers educadors dels infants. Tots els agents que intervenen en l'educació dels infants gaudeixen del mateix protagonisme, i gràcies a l'intercanvi social es genera l'aprenentatge

Espai familiar

L'espai familiar és un servei educatiu adreçat a infants entre 12 i 36 mesos –tot afavorint la seva socialització– i també a les famílies posant al seu abast l'experiència d'educar els infants amb d'altres famílies i rebre assessorament professional.

L'infant i la persona que l'acompanya assisteixen entre un i tres dies a la setmana, segons el programa del centre al qual són adscrits, i formen part d'un grup fix de deu a quinze parelles aproximadament.

Malgrat que l'infant pot acudir i romandre al centre acompanyat d'un familiar o d'un adult de referència, que tant pot ser el pare, com la mare, l'avi, l'àvia, o qualsevol altre parent o un cangur, principalment es tracta d'un lloc de trobada i relació per a grups de pares acompanyats dels seus infants. Està pensat com un espai on es juga i es relacionen petits i grans i, on, a més a més, es poden compartir les experiències en la cura i l'educació dels infants.

La **intervenció en l'espai familiar** està estructurada tant des del punt de vista de l'**atenció a l'infant**, com a les seves **famílies**, com a tots dos alhora, ja que és on els infants poden desenvolupar les seves capacitats a partir de diferents propostes de joc, materials i joguines adequades a les seves necessitats, i, relacionar-se amb altres infants i adults compartint espais, materials i activitats fora de l'ambient familiar.

D'altra banda, les famílies poden compartir jocs amb els infants de forma individualitzada, amb el seu fill o filla i compartint les seves descobertes, i de forma comuna amb tots els altres infants i els seus progenitors.

Els pares poden també observar com juga i es relaciona el seu fill o filla fora de l'ambient familiar, en un espai que ha estat dissenyat intencionadament amb la finalitat educativa. Resulta molt profitós compartir l'experiència d'educar l'infant amb altres famílies amb infants d'edats similars, i rebre suport dels professionals en l'educació del fill.

En tot aquest treball, els educadors atenen tant els infants com les seves famílies, i dinamitzen les activitats i els grups de debat organitzats pensant en els pares i les mares. També potencien les competències i habilitats familiars per tal d'incrementar la confiança de les famílies en la tasca d'educar els infants a partir de la programació d'activitats de jocs per als infants amb famílies o sense, així com durant els espais de temps dedicats a les reunions amb les famílies en què poden detectar situacions, explicar experiències i abordar temes importants.

Els professionals que intervenen en els espais familiars necessiten coneixements teòrics sobre el desenvolupament integral dels infants i sobre la manera d'arribar a les famílies. Per aconseguir arribar a les famílies cal tenir coneixements sobre **dinàmiques de grup**, i també dominar determinades habilitats socials com: **l'empatia, la sensibilitat i el respecte vers les individualitats**.

Les **intervencions** que realitzen els professionals, ja sigui en la intervenció directa amb els infants, amb els progenitors o amb tots dos alhora, estan estretament relacionades amb les seves funcions, que són:

- Acollir infants i adults.
- Observar-los.
- Escoltar-los.
- Informar-los.
- Realitzar funcions de contenció en casos excepcionals.
- Coordinació, col·laboració i cooperació amb altres professionals d'atenció a la infància –des de la educació, la sanitat o els serveis socials– que treballen al mateix territori.

El contingut de cada programa...

...es dissenya prenent com a base les necessitats i els interessos de les famílies que participen, gràcies a la coordinació entre els professionals i els serveis que intervenen.

Espais de trobada

Els **espais de trobada** són espais on els pares i les mares, juntament amb els seus fills menors d'un any, poden compartir l'experiència de ser pares i mares amb altres persones que es troben en la mateixa situació. Hi ha professionals encarregats de donar-los suport i ajut en aquesta nova experiència que afronten, molts cops per primera vegada.

A molts municipis de Catalunya s'estan posant en pràctica aquest tipus de projectes adreçats a famílies que tenen fills menors d'un any.

Ja tenim un fill

Un dels primers projectes desenvolupat per un ajuntament català va ser el programa que es coordina des de l'àrea d'educació de l'Ajuntament de Barcelona: Ja tenim un fill. Malgrat que aquest és un programa que s'adreça a pares i mares, són principalment les mares les qui participen amb els seus nadons.

A les trobades es tracten temes de la vida quotidiana dels nadons. Normalment són els pares els interessats a promouen el tema a tractar a partir de les experiències que manifesten i els dubtes i problemes que plantegen.

Alguns dels temes que acostumen a ser tractats en aquestes trobades són els referits al bany, el son, l'alletament, el massatge, les primeres joguines o el desenvolupament cognitiu i motor, entre d'altres.

Ara bé, per tal d'afrontar aquests temes es desenvolupen una sèrie **d'activitats**, com són:

- **Trobades** setmanals, quinzenals o mensuals (xerrades) amb un terapeuta familiar, que facilita el diàleg i l'intercanvi d'idees dels progenitors respecte a les seves experiències familiars, com a pares i mares. Les famílies intercanvien les seves vivències i experiències i es donen suport les unes a les altres en la criança del seu fill o filla.
- **Xerrades** periòdiques amb intervenció d'especialistes de diferents temes de la infància (pediatria, psicologia, infermeria, estimulació precoç, etc.)
- **Sessions de videofòrums**, amb l'objectiu de trobar fonts de diàleg a partir de pel·lícules en què es presentin situacions properes al fet de ser pares o mares, o al món dels infants.
- **Sessions participatives amb l'infant**, com poden ser activitats de relaxació o massatge infantil.

2.2.2 L'atenció especialitzada a famílies

Pel que fa a l'atenció especialitzada cal esmentar els **centres maternoinfantils** d'atenció a dones embarassades amb greus problemàtiques socials.

El centre maternoinfantil és un servei residencial que es dedica a atendre dones embarassades en situació de risc o d'exclusió social. Acull les dones durant l'embaràs i, un cop ha nascut el nadó, ofereix suport a tots dos.

Des d'aquest servei es dona atenció a aquelles mares que demanen suport, orientació i ajut per fer front a la situació en què viuen, afectada sovint per greus problemes de diversa índole que no els permeten assegurar el benestar dels seus infants, ni tan sols abans de néixer el nadó.

El servei està format per dos tipus de recursos, clarament diferenciats pel moment en què neix l'infant. Un d'aquests tipus de recursos acull les dones embarassades fins al moment del part. Quan ha donat a llum, les dones juntament amb els seus fills poden passar al segon tipus dels recursos, del qual podran gaudir fins que l'infant arribi a l'edat de tres anys.

Els principals objectius plantejats pels serveis adreçats a dones embarassades amb greus problemàtiques socials són:

- Cobrir programes assistencials per a aquestes dones mentre estan embarassades i, un cop ha nascut el nadó, cobrir les necessitats de tots dos.
- Facilitar la integració social de la dona i el fill.
- Procurar la inserció sociolaboral de la dona, a partir de programes de formació, si escau.
- Facilitar l'assessorament legal i administratiu a les dones que atenen.
- Vetllar per aquells infants que les mares no volen o no poden fer-se càrrec.

Serveis adreçats a dones víctimes de la violència de gènere i als seus fills

Aquests serveis van adreçats a dones que han estat víctimes d'agressions greus en el propi nucli familiar, és a dir, dones víctimes de la violència de gènere –segons la terminologia que es fa servir actualment–, i també van adreçats als seus fills o filles que formaven part de la llar en el moment en què es patien les agressions.

Des de l'any 2004, amb l'aprovació de la Llei 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, els serveis existents són centres d'urgències, cases d'acollida, pisos amb suport, prestacions econòmiques i programes de suport psicològic i formació laboral per a les dones.

El personal que pot intervenir en tots aquests serveis va des d'experts en temes sanitaris fins a educadors socials, psicòlegs, treballadors familiars i socials. Les funcions que realitzen aquests professionals van adreçades principalment a treballar amb les dones i els infants per tal d'ajudar-los a superar les seqüeles produïdes per les experiències viscudes. A la taula 2.1 es mostren algunes d'aquestes funcions segons que es treballen amb tots dos implicats o directament amb la mare:

TAULA 2.1. Treballs amb dones que han patit violència de gènere

Treball amb mares i infants	Treball directe amb les mares
Acolliment i convivència	Suport personal, familiar i social
Allotjament	Assistència jurídica
Descans i lleure	Inserció sociolaboral

Des de tots els serveis adreçats a dones víctimes d'agressions, es treballa de manera coordinada amb altres professionals implicats en la tasca que es duu a terme amb les dones i els infants; com és el cas dels diferents cossos policials, els jutges, els col·legis d'advocats o els serveis sanitaris.

Molts cops són els cossos policials o la fiscalia del Jutjat on les dones denuncien els maltractaments, que fan de pont entre les dones i els serveis socials d'atenció primària per tal que puguin accedir a un d'aquests recursos.

Entre els serveis, de caràcter residencial, d'atenció a dones víctimes de la violència de gènere amb incidència directa en als seus infants, s'han de destacar les **cases d'acollida** i els **pisos amb suport**.

Casa d'acollida per a dones maltractades

La casa d'acollida és un servei residencial que supleix de manera temporal la llar familiar. S'adreça a aquelles dones, amb els seus fills menors d'edat, que han patit qualsevol tipus d'agressió greu a l'entorn familiar.

La finalitat principal del servei té un doble vessant, per una banda tracta d'acollir les dones i que així puguin superar la situació d'angoixa provocada per les experiències viscudes; per l'altra, intentar donar als infants models d'educació alternatius a aquells que han viscut en la pròpia família, per tal que no reproduïxin les experiències viscudes.

A la casa d'acollida es treballa perquè les dones i els seus infants puguin millorar el seu estat físic i psíquic, mentre la dona es forma i busca un lloc de treball que li garanteixi una autonomia econòmica. Tot això es treballa al mateix temps que s'intenta que la dona recuperi la confiança en ella mateixa com a dona i com a mare, ja que d'aquesta manera podrà accedir a un lloc de treball digne, i a un habitatge, i gaudir d'una autonomia econòmica i assegurar així el benestar dels seus infants.

L'atenció als infants a la casa d'acollida es fa directament amb ells, amb la intervenció de personal especialitzat, així com de manera indirecta a través de l'ajut i la formació que reben les mares. Ara bé, a la casa d'acollida són les mateixes mares les principals encarregades de l'atenció dels nens i les nenes. Encara que algunes cases d'acollida disposen d'una llar d'infants pròpia, tant les mares com els fills utilitzen els recursos de l'ajuntament de la localitat on es troben les cases d'acollida.

Les dones no poden accedir directament a aquest servei sinó que ho fan mitjançant els serveis socials d'atenció primària o els serveis socials especialitzats en dones. La decisió final sobre l'entrada o no de la dona amb els infants a la casa d'acollida és responsabilitat conjunta dels tècnics dels serveis socials i dels tècnics que formen part de l'equip que intervé a la casa d'acollida, ja que no es pot oblidar que són recursos públics oferts des del Departament de Benestar però gestionats per entitats privades.

Moltes de les dones que ingressen juntament amb els seus infants en una casa d'acollida han passat prèviament per un altre recurs, pel **centre d'urgències**. El centre d'urgències atén les dones i els seus infants que han de sortir ràpidament del propi domicili, de manera puntual, durant un període de temps molt breu amb la finalitat d'oferir-los una llar provisional mentre es decideix el retorn de la dona i els infants a la pròpia llar o se'ls busca allotjament a una casa d'acollida.

Les estances a les cases d'acollida poden durar fins a sis mesos, o encara més segons el procés evolutiu de cada nucli familiar format per les dones i els seus infants. Un cop passat aquest període, pot ser que l'equip de professionals que intervenen a la casa d'acollida valori que tant la mare com els infants estan preparats per a la seva reinserció a la societat o que el procés encara no hagi finalitzat i sigui convenient la utilització d'un altre recurs intermedi com és el cas dels **pisos amb suport**.

Pisos amb suport per a dones maltractades

Els **pisos amb suport** són habitatges que ofereixen la substitució de la llar, amb caràcter temporal, a dones i infants, amb l'objectiu de facilitar la integració sociolaboral de les dones que han sofert agressions en el seu entorn familiar i que han passat prèviament per una casa d'acollida

Els destinataris dels pisos amb suport són dones amb fills menors d'edat. Els pisos amb suport estan vinculats a una casa d'acollida, raó per la qual acostumen a estar situats a prop de la casa d'acollida. La finalitat és que si la dona necessita ajut dels professionals que l'han estat acompanyant en tot el procés de reinserció abans de l'arribada al pis amb suport, pugui actuar ràpidament i desplaçar-se amb facilitat.

Si bé és un servei que es gestiona des dels serveis socials especialitzats en dones, l'única via d'accés a un **pis amb suport** és fer-ho a través d'una casa d'acollida de dones maltractades, ja que aquest és un recurs pont entre la casa d'acollida per a dones maltractades i la reinserció completa a la societat de la dona i els seus infants, per tal de facilitar a tots dos una integració social de manera esglaonada.

Ara bé, les dones que poden accedir al servei són només aquelles que l'equip de professionals de la casa d'acollida determina segons el procés evolutiu que han portat a terme durant la seva estada a la casa d'acollida, per tal que, abans de reincorporar-se plenament a la societat, passin per una situació intermèdia.

Les instal·lacions de què disposa el pis amb suport són les pròpies d'un habitatge qualsevol. Com que els nuclis familiars residents són diversos, és a dir, com que

resideixen diverses mares en companyia dels seus infants que comparteixen una mateixa llar, es fa necessària una organització interna per tal que la casa sigui els més agradable possible.

Els objectius que es plantegen els professionals que intervenen en el pis amb suport estan en consonància amb els objectius dels programes que es porten a terme a les cases d'acollida per tal de continuar amb el pla de treball que s'ha iniciat allà amb la dona i els seus infants:

- Oferir allotjament.
- Acollir temporalment les dones i els infants.
- Facilitar la integració sociolaboral de les dones.

2.2.3 Atenció als infants de mares que compleixen penes privatives de llibertat

Quan una dona, que és mare d'un fill o una filla menor de tres anys, decideix fer-se càrrec de la criança, atenció i educació del seu infant, malgrat la seva situació de privació de llibertat, mare i infant disposen de dos serveis gestionats pel Departament de Justícia: el **departament de mares** i les **unitats dependents** o **pisos tutelats**.

El Departament de mares

L'espai físic on es troba el **departament de mares** és un mòdul totalment separat de la resta d'unitats de compliment de condemna que ofereix la presó de Wad Ras a les recluses. Es tracta d'un mòdul situat en un edifici independent a l'interior del recinte penitenciari per tal de permetre que les dones, així com els infants que hi són, es puguin moure lliurement pels espais habilitats per a aquesta funció.

Els espais del Departament de Mares

Els espais que formen el departament de mares són: els dormitoris que les recluses comparteixen amb els infants; el menjador, que fa també les funcions de sala d'estar; la sala de jocs pels més petits; la cuina; el pati; una llar d'infants pròpia i els despatxos dels professionals que hi intervenen.

A cada dormitori –que no cel·la– hi dorm una o com a màxim dues dones recluses en companyia dels seus respectius infants. El dormitori serveix alhora perquè hi descansin la mare i l'infant i per guardar tot el material necessari per a l'atenció de l'infant, a més a més dels efectes personals de tots dos. És l'espai on la mare i l'infant poden gaudir de més intimitat sense restriccions de cap mena. A més, la mare pot decorar el dormitori com s'estimi més per a l'educació del seu infant, sempre que la companya que comparteix el mateix espai hi estigui d'acord.

Les portes de les estances que formen el mòdul no es tanquen amb clau, a diferència del que passa a la resta del centre penitenciari. L'ambient que es respira a tot el Departament de Mares és acollidor i tranquil comparat amb la cultura de procedència de cadascuna de les mares.

Les dones que hi poden accedir són les que es troben en una d'aquestes situacions:

- Dones que en el moment en què han d'ingressar en un centre penitenciari fan una sol·licitud per tal d'ingressar juntament amb el seu fill o filla menor de tres anys.
- Dones que, un cop són a la presó, sol·liciten que pugui ingressar-hi també el seu fill menor de tres anys amb elles.
- Dones que ingressen embarassades a la presó i demanen que quan neixi el nadó pugui romandre amb elles.
- Dones que es queden embarassades en un contacte cara a cara que ha tingut lloc a la presó o durant un permís de cap de setmana, i, com en el cas anterior, demanen que quan el nadó neixi, pugui romandre amb elles.

Unitats dependents de la presó o pisos tutelats

Les unitats dependents o pisos tutelats són un servei que depèn directament del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya i està adreçat únicament a dones que són mares d'infants menors de tres anys, i als seus infants. Només hi poden accedir aquelles dones que, en el moment de demanar l'ingrés per a elles i els infants menor de tres anys, gaudeixen ja d'un règim obert –el tercer grau– en el compliment de la condemna i poden sortir tots els dies de la presó. Mentre la dona és al pis tutelat continua complint la condemna i depèn orgànicament del centre penitenciari on complia inicialment aquesta condemna.

L'organització dels pisos tutelats és similar a la dels pisos amb suport que es detalla en l'apartat de "Pisos amb suport per a dones maltractades" i són a càrrec de personal especialitzat, com els treballadors familiars i els educadors socials.

Les unitats dependents van sorgir en el moment en què dones que havien passat d'un règim ordinari de compliment de condemna a un règim obert havien de tornar al règim ordinari, és a dir, havien de tornar al centre penitenciari en quedar-se embarassades i voler fer-se càrrec de l'atenció del seu nadó. En aquell moment es va fer palesa la necessitat de trobar algun recurs que permetés a les dones continuar gaudint de la part de llibertat que havien consolidat i a la vegada fer-se càrrec de la criança i l'educació del seu nadó. És en aquest moment quan van sorgir aquestes unitats dependents o pisos tutelats que, sense permetre a la dona tornar al seu nucli familiar anterior a l'estada a la presó, li permetia complir les funcions de mare amb el nadó que acabava de parir en un règim de semilibertat.

2.2.4 Suport a famílies monoparentals

Els programes de suport a famílies monoparentals tenen com a finalitat donar suport psicològic i prendre cura dels menors durant el període no lectiu. Cal recordar que una família és monoparental quan està formada per un pare o una

mare amb fills menors de 18 anys, i sovint es troben en una situació d'estrès per haver d'assumir en solitari totes les responsabilitats familiars.

Mediació familiar

La **mediació familiar**, tal com es va enunciar en el Fòrum Europeu de Mediació Familiar, és: “un procés voluntari i confidencial de maneig de conflictes, a través del qual es promou la capacitat de resolució i l'autonomia de les persones en conflicte. Té com a finalitat donar resposta a les necessitats de cadascun per mitjà d'un procés de reflexió i de presa de decisions que es veu facilitat per la cocreació d'un espai compartit d'escolta, respecte, confiança i compromís. El mediador relacional sistemàtic és, des de la imparcialitat, un promotor de la reflexió i de la capacitat de les persones per arribar a acords que siguin satisfactoris per a tothom”.

La cooperació de les parts i assolir el consens són dos dels principals instruments del mètode de mediació familiar, que té com a objectius establir una nova relació entre les parts que es troben en conflicte, fer que, a través d'un nou marc comunicatiu, n'augmenti el respecte i la confiança mútua, i, finalment, gràcies a les correccions de les percepcions i de les informacions errònies o falses que hi hagués entre els implicats, produir una transformació del conflicte.

Punts de trobada familiar

Els punts de trobada familiar són espais neutrals que s'han habilitat amb la finalitat de mantenir la relació entre l'infant i els seus pares. Aquests punts són necessaris quan hi ha una situació de divorci o separació, situacions de conflicte o incompliment dels exercicis dels drets de visites.

Un dels **objectius** d'aquests espais és que l'infant –menors de 16 anys– pugui continuar tenint relació amb els seus progenitors, pugui mantenir el lligam familiar i afavorir les relacions i la comunicació dels dos progenitors perquè finalment es puguin veure amb normalitat i deixar de necessitar aquest servei.

Els punts de trobada familiar estan formats per un **equip multidisciplinari** per donar suport i eines que afavoreixin i millorin les relacions entre els progenitors i els infants. Per fer ús dels punts de trobada hi ha d'haver una derivació de professionals (feta per jutges i els equips psicosocials, entre d'altres) o l'expressió de la necessitat per part dels propis progenitors a través d'un acord privat.

Teràpia familiar

La teràpia familiar és un mètode psicoterapèutic mitjançant el qual es poden tractar les situacions familiars no resoltes que requereixen assessorament, intervenció i/o tractament per poder resoldre la situació de crisi i els conflictes del moment.

La problemàtica pot ser molt diversa, i els casos que poden necessitar una teràpia familiar van des d'una separació o els conflictes derivats de l'adolescència, com

els trastorns de l'alimentació, fins a les addiccions, els maltractaments o l'impacte d'una situació tràgica (una mort, un accident...).

2.2.5 Paper i actituds de l'educador o l'educadora infantil en la intervenció amb famílies

Treballar amb els pares en aquestes edats és una feina prou important i fins i tot aclaparadora per portar-la en solitud. A vegades els educadors es queixen: "Hem d'entendre els infants, hem d'entendre els pares, i a nosaltres, qui ens entén?". Aquesta és una de les moltes raons de la necessitat del treball en equip. Cal que l'equip educatiu "entengui" l'educadora, l'ajudi a analitzar i objectivar les seves dificultats, compartint-les. Un bon treball d'equip ajuda a mantenir unes bones relacions entre pares i educadors.

Cal tenir present que tot allò que té a veure d'una manera o altra amb les famílies ha de ser objecte de reflexió i d'una presa de decisions per part de l'equip docent i han de ser recollides en els diferents documents d'organització i de planificació, com el projecte educatiu i el projecte curricular.

2.2.6 Funcions i actuacions de l'educador o l'educadora infantil

Una vegada analitzats els continguts i les competències que delimiten la professió de l'educador infantil, així com el clima organitzatiu que ha de gaudir aquest professional per a dur a la pràctica una tasca educativa de qualitat, cal esmentar les actuacions i les funcions pròpies i diferencials que han d'exercir aquests professionals dins d'un àmbit no formal.

Els educadors infantils basen les seves actuacions en el fet que la tasca educativa es realitza a partir del contacte directe amb els infants, i que aquests infants esdevenen part activa i protagonista de la seva educació. A l'hora de planificar i concretar els projectes d'intervenció socioeducativa, aquestes actuacions s'encaminaran a assolir els objectius que estableixen les seves competències professionals: preparar, desenvolupar i avaluar projectes educatius no formals. En canvi, a l'hora de dinamitzar els processos d'ensenyament-aprenentatge, aquestes actuacions s'adreçaran a assolir els objectius següents:

- Obtenir un coneixement profund de quines són les necessitats dels seus educands utilitzant tècniques d'observació adequades.
- Crear per a l'infant un ambient afectuós i saludable on es pugui gaudir de la relació afectiva que el professional hi estableixi i de situacions lúdiques i educatives amb la resta dels companys.
- Planificar i promoure moments de reflexió i diàleg, marcant ritmes de desenvolupament personal i social diferenciats i establint vies de treball tant individual com de grup.

- Realitzar una tasca de socialització amb els infants, en la qual el professional ha d'orientar el seu treball a la facilitació o la integració social dels subjectes i a la seva immersió en la xarxa social i institucional.
- Promoure activitats constructives i variades com ara vacances, sortides, celebracions d'aniversari, fetes Nadal i festes multiculturals que facilitin la integració del nen i la nena en el grup de convivència.
- Procurar afavorir l'esperit investigador i creatiu dels nens i les nenes, i promoure activitats constructives que n'afavoreixin l'autonomia.
- Complementar la seva tasca educativa amb l'entorn familiar dels nens i nenes. Serà necessari que els professionals aconseguixin per part de la família una actitud positiva de cooperació i implicació en la tasca socioeducativa que rep el seu fill.

De vegades, els menors poden requerir processos educatius especialitzats, poden ser infants les circumstàncies dels quals els han dut a adquirir un procés de socialització inadequat i un baix nivell d'integració social, fruit de les influències de l'entorn on han viscut. En aquest cas, l'educador o l'educadora ha d'omplir aquests buits i ajudar-los a utilitzar tots els recursos (educatius, de reforç, oci, lleure...) que la societat els pugui oferir.

També hi ha infants les circumstàncies sociofamiliars dels quals obliguen a viure en una institució o centre de forma més o menys permanent allunyats d'un àmbit familiar normalitzat. En aquest cas, l'educador o l'educadora ha de convertir-se en un referent adult estable i catalitzador de totes les demandes d'aquests menors, tant explícites com implícites, ja que es tracta d'establir un clima afectiu amb l'infant que l'apropi a gaudir d'una vida plenament normalitzada dintre d'aquesta institució.

Totes aquestes actuacions educatives queden globalitzades i definides mitjançant l'exercici de tres funcions bàsiques: educativa, assistencial i normativa que estudiarem seguidament:

- **Funció educativa.** El professional ha d'exercir la seva tasca dintre d'una ideologia educativa on l'infant sigui un agent actiu dels seus propis aprenentatges i assolir els objectius educatius els permetin un desenvolupament global de les seves capacitats personals i socials.
- **Funció normativa.** El professional és l'encarregat de transmetre les pautes culturals i de comportament que l'infant ha d'assimilar per a una correcta integració social.
- **Funció assistencial.** El professional, a part del vessant educatiu i socialitzador ha de proporcionar al menor un marc afectiu adequat i assegurar la cura i la satisfacció de les seves necessitats bàsiques:
 - Alimentació
 - Higiene
 - Descans
 - Roba

2.2.7 Les qualitats humanes de l'educador o l'educadora infantil

Les qualitats humanes adquireixen una importància cabdal en aquells professionals que realitzen el seu treball amb persones, en el vostre cas, més difícil encara, amb nens i nenes. És necessari, així doncs, reprendre aquest concepte per establir-ne el significat dintre del perfil professional de l'educador o l'educadora infantil.

Les qualitats humanes en un àmbit socioeducatiu adquireixen, a vegades, un paper més rellevant que els mateixos coneixements teòrics i pràctics, és a dir, en certes situacions educatives les qualitats personals poden esdevenir molt més importants que les condicions intel·lectuals.

En la taula 2.2 es recullen algunes de les moltes qualitats humanes que han d'impregnar qualsevol tasca educativa.

TAULA 2.2. Qualitats humanes dels professionals de l'educació

Qualitat humana	Descripció
Mística, vocació i servei	L'educador o l'educadora ha de mantenir en tot moment una gran ètica professional amb l'aplicació escrupolosa del codi deontològic establert pels educadors socials, a més, el nen i la nena han de ser-ne la preocupació central, la dignitat dels quals ha de transcendir tota consideració econòmica o material.
Habilitat per a motivar	Els educadors o educadores han de treballar com a "catalitzadors" de canvis, han de crear als infants unes certes raons i uns motius que els portin a participar de forma dinàmica en les activitats plantejades.
Do de gents	El tracte amb els infants requereix que el professional reuneixi aquelles condicions psicològiques que habitualment es denomina "do de gents": empatia, amabilitat, simpatia, bon humor, capacitat per escoltar...
Maduresa emocional	Té un paper fonamental ja que aquesta maduresa és l'expressió de la capacitat d'actuar de forma equilibrada, amb esperit serè, sobretot quan es treballa sota pressió, sense massa eufòria en els bons moments, ni esperit depressiu quan les coses surten malament.
Capacitat per vèncer les dificultats	Els educadors o educadores viuen de forma quotidiana situacions en les quals han de parar atenció a diverses tasques a la vegada, i sovint en circumstàncies d'emergència; per tal d'enfrontar-se a aquesta complexitat de situacions, el professional ha de disposar d'una gran fortalesa, tenacitat i empena.

2.2.8 Relació de l'educador o l'educadora infantil davant la família

Tal com heu vist, una de les actuacions que ha d'exercir l'educador o l'educadora durant la concreció de la seva tasca educativa és la de relacionar-se i implicar la família en la tasca d'educar el nen i la nena fora de l'àmbit familiar. La relació del professional amb la família és necessària i imprescindible perquè tots dos comparteixen la cura i l'educació de l'infant, per la qual cosa és convenient que:

- L'educador o l'educadora infantil estableixi una relació amb els progenitors del nen o la nena basada en la tolerància i la mútua acceptació, es respectaran les actuacions dels progenitors encara que de vegades contravinguin les idees o les actuacions dels educadors.
- S'ha de rebre sistemàticament informació del comportament del nen en el context familiar, de la mateixa manera que els professionals donaran

informació als pares del comportament de l'infant en el centre. Aquest traspàs d'informació ha de permetre l'intercanvi de criteris i vies d'actuació convergents.

- En cas que els nens o les nenes pateixin greus handicaps familiars com mancances afectives o algun dèficit en la satisfacció de les seves necessitats bàsiques, l'educador o l'educadora ha d'esdevenir un agent educador de la família i ha d'intentar informar, assessorar i facilitar recursos que apropin els pares a la cura adequada dels seus fills.

2.2.9 Relació de l'educador o l'educadora infantil amb altres professionals

Un dels punts més controvertits i a vegades difícils en la tasca de qualsevol educador infantil és la relació amb la resta de companys d'equip. Es poden distingir dues situacions ben diferenciades:

- El treball amb l'equip tècnic a dins de la institució o el centre.
- El treball amb l'equip tècnic a fora de l'organització, és a dir, amb altres professionals de la xarxa de serveis socials.

Normalment, un equip tècnic d'intervenció socioeducativa inserit en un àmbit d'educació no formal acostuma a estar format per psicòlegs, pedagogs, metges, assistents socials o diplomats de treball social, educadors o educadores infantils i integradors o integradores socials.

Un dels errors més estesos en les organitzacions consisteix a creure que treballar junts és el mateix que treballar en equip. Al contrari, el treball en equip requereix:

Factors negatius en el clima laboral

Alguns dels factors que impedeixen l'efectivitat de l'equip en una organització són:

- La manca de claredat en els objectius a assolir.
- Rigidesa en els procediments.
- Manca de comunicació entre els membres del grup.
- Manca de compromís.
- Lideratge autoritari, no compartit.
- Manca d'habilitats per afrontar-se als problemes.
- Una estructura participativa que permeti a cadascun dels integrants de l'equip tècnic esdevenir una persona activa i responsable tant de la pròpia tasca com del compliment dels objectius de grup, en un clima de coordinació i col·laboració.
- S'han de delimitar les funcions de cadascun dels seus membres, així com la funció de l'equip tècnic per evitar malentesos i encavalcaments de tasques.
- Ha de facilitar que cada professional transmeti de forma adequada la situació i les circumstàncies de cada nen o nena a fi de facilitar un diagnòstic i un projecte d'intervenció conjunt per l'equip multiprofessional.
- Ha de crear la capacitat d'integrar oposicions i afinitats. Es tracta que cada professional mantingui una comunicació assertiva vers la seva tasca educativa, i no patir complexos d'inferioritat davant l'estatus d'altres professionals.

El perquè del treball en grup

La generalització del treball en grup i en equip no obeeix simplement a la pressió d'una moda social, sinó que es fonamenta en la necessitat de trobar formes cada vegades més eficaces de coordinar les activitats dels membres d'una organització.

Els grups i els equips de treball es manifesten com a alternatives més eficaces que els tradicionals sistemes individualistes, atesa la seva major capacitat a l'hora d'assolir la realització dels objectius i de donar resposta a la creixent complexitat dels reptes socials.

A vegades els diferents enfocaments epistemològics poden crear conflictes a l'interior de l'equip multidisciplinari. Aquests conflictes no s'han de viure com a negatius, sinó que, al contrari, a través d'una negociació i una gran tolerància han de servir per complementar i enriquir els coneixements de tots els membres sigui quina sigui la seva titulació o categoria professional. En aquesta segona situació laboral, l'educador o l'educadora infantil ha de conèixer la xarxa de serveis socials i els recursos als quals pot accedir a fi de complementar i facilitar la seva tasca educativa.

Quan un professional no pot resoldre les necessitats dels infants a càrrec seu, la seva tasca consisteix a informar i assessorar vers la derivació dels infants o de la seva família a altres serveis. Perquè aquesta derivació sigui encertada i efectiva, l'educador o l'educadora infantil ha de mantenir de forma sistemàtica contacte, connexió i coordinació amb la xarxa social.

La xarxa social s'ha d'estendre a tothom

La xarxa social és d'una amplitud inestimable, i entre altres professionals, serveis i estaments podeu trobar-vos amb: professionals de la salut, metges i especialistes com psiquiatres, psicòlegs...; els centres escolars poden ser ordinaris i centres d'educació especial; els serveis poden ser de benestar social o serveis del departament de treball, de justícia; podeu trobar-vos amb brigades de menors, els cossos de seguretat, jutges i fiscalia de menors, la família, amics, voluntaris, veïnat i un llarg etcètera.

2.3 L'avaluació

Tota implementació de programes i activitats necessita si més no una metodologia d'intervenció i un procés avaluatiu.

Dins d'aquest context, mentre la definició de metodologia dóna resposta sobre com actuarem i com ens organitzem per a concretar la intervenció que volem portar a terme, intervenció socioeducativa, el procés d'avaluació haurà de respondre **què, quan i com avaluar**.

I ambdós elements han de donar resposta comuna als possibles problemes que puguin presentar la implementació dels programes i/o de les activitats que en formen part.

Encara que el procés d'avaluació forma part del mateix procés metodològic i per tant de l'organització didàctica dels seus elements, la importància i significació de l'avaluació com a element de pes respecte a la qualitat de la intervenció socioeducativa fa necessària una anàlisi més acurada d'aquest concepte.

Així és que ens apropem a l'estudi de la seva epistemologia, la seva evolució, així com a l'estat actual en què es troba el concepte d'avaluació dins de l'àmbit socioeducatiu.

Una matisació abans de continuar

El concepte d'avaluació pot tenir enfocaments diferenciats segons el grau de concreció en què ens situem, és a dir, podem avaluar una política de serveis socials, una institució o centre, o un programa o projecte.

En aquest cas, i per tal de situar-nos en l'àmbit més proper a la vostra professió, ens centrarem en l'avaluació de l'organització metodològica, és a dir, estudiarem l'avaluació de les programacions i/o projectes, així com qualsevol variable implicada en la seva concreció.

Podem parlar des de dues perspectives ben diferenciades:

- **La perspectiva temporal** o el moment en què esporta a terme l'avaluació.
- **La perspectiva d'avaluació** de tots els elements didàctics implicats.

La interrelació de les perspectives d'estudi del procés avaluatiu. Encara que per facilitar l'estudi del procés avaluatiu prenem com a model dues perspectives diferenciades, la perspectiva temporal i la perspectiva d'avaluació de tots els elements implicats, durant la pràctica i la concreció educativa ambdues es relacionen de tal manera que resten íntimament lligades dins del procés avaluatiu.

1) Des d'una perspectiva temporal hem de considerar diferents moments en què pren sentit l'avaluació:

- **Avaluació inicial o avaluació de necessitats**
- **Avaluació durant el procés o avaluació formativa**
- **Avaluació final o anàlisi de resultats**

L'anàlisi d'aquesta perspectiva temporal ens aproparà a una relació de conceptes: la relació entre el moment avaluatiu i les funcions de l'avaluació. Així:

- **L'avaluació inicial**, la seva característica fonamental és la que permet determinar el punt de pertinença del context i de l'infant, aquesta informació ha de facilitar la planificació de la intervenció socioeducativa. La seva funció és diagnòstica, és a dir, d'orientació i descriptiva ja que permet decidir el tipus d'ajuda adequada a les característiques de l'infant.
- **Avaluació formativa**, la seva finalitat és la de conèixer el procés d'intervenció per tal de proporcionar a l'infant l'ajut assistencial o educatiu més adequat a les necessitats de cada moment. La seva funció és reguladora,

és a dir, d'orientació i regulació doncs permet adequar la intervenció socioeducativa de forma sistemàtica al llarg del procés.

- **Avaluació final**, que ha de permetre determinar si s'han aconseguit o no, i fins a quin punt, les intencions educatives previstes. La seva funció és la d'estimació de resultats, és a dir, de revisió i control ja que determina l'èxit, la qualitat, l'efectivitat, etc. de la intervenció.

2) Una altra perspectiva d'estudi del procés d'avaluació és determinar pels diferents agents implicats, és a dir, tots aquells elements que poden delimitar la concreció d'una programació o d'un projecte com l'anàlisi de les necessitats, les intencions educatives, la metodologia, l'organització didàctica i l'avaluació del mateix procés avaluatiu.

2.3.1 Evolució, concepte i estat actual de l'avaluació socioeducativa

Per conèixer millor el valor de l'avaluació en l'actualitat, és bo que veiem quin ha estat el seu decurs al llarg del temps.

Molt a prop sempre de l'avaluació educativa, el concepte d'avaluació ha evolucionat notablement quant al seu caràcter, la seva concepció ideològica, la seva metodologia i la seva utilització.

Els especialistes situen els seus inicis epistemològics cap a final del segle XIX i principi del XX, en aquesta època ens trobem amb una avaluació científica, quantitativa i totalment centrada en l'individu. L'única preocupació dels seus executors era mesurar el rendiment dels alumnes per tal de situar-los respecte a un grup de referència, i, per descomptat, a l'hora de mesurar aquests resultats, no es prenia en consideració cap element extern.

Cap a mitjan segle XX, R. W. Tyler considera per primera vegada l'avaluació com un procés on es planifica i es recull informació, per valorar-la posteriorment en funció d'uns objectius establerts prèviament.

Tanmateix, en aquesta nova visió, l'aspecte qualitatiu encara no ha arribat al concepte d'avaluació i aquesta es limita a la recollida i interpretació de dades quantitatives.

Des de mitjans del segle XX fins als nostres dies, l'evolució dels diferents models avaluatius ha avançat cap a un objectiu comú, la millora qualitativa dels processos educatius.

El desenvolupament de l'aspecte qualitatiu del concepte d'avaluació ha estat possible gràcies a aportacions de diferents autors entre els quals destaquem:

Scriven (1967) i Cronbach (1980), que consideren l'avaluació com un procés per millorar la presa de decisions, les decisions es prenen en una direcció o bé en una altra en funció de si s'assoleixen els objectius o no.

En canvi, Stufflebeam (1987) proposa una definició d'avaluació que intenta sintetitzar els avenços dels diferents models definits fins llavors.

Avaluació

“És el procés d'identificar, obtenir i proporcionar informació útil i descriptiva, sobre el valor i mèrit de les fites, la planificació, la realització i l'impacte d'un objecte determinat, amb la finalitat de servir de guia per a la presa de decisions, solucionar els problemes de responsabilitat i promoure la comprensió dels fenòmens implicats.” D. L. Stufflebeam; A. J. Shunkfiels (1987). Evaluación sistémica (pàg. 130).

L'avenç en el concepte d'avaluació ha estat prou significatiu dintre de l'àmbit escolar, però no així en l'educació no formal, on no està sistematitzat.

Davant aquesta perspectiva, no és difícil constatar que en l'actualitat, encara hi ha una gran dificultat per implantar d'una manera definitiva una cultura d'avaluació en l'àmbit socioeducatiu.

I aquesta dificultat és provocada per una absència de tradició avaluativa tant dels serveis socials, de les institucions o centres com dels diferents professionals, així com per una manca de sistematització i metodologia avaluativa dels programes o projectes socioeducatius.

Tanmateix, en l'actualitat hi ha un cert interès i preocupació cap a l'avaluació i que sorgeix de la necessitat d'assegurar una qualitat en els serveis socials que es desenvolupen, així com per la necessitat de mesurar l'eficàcia de les diferents institucions, programes i projectes socials.

2.3.2 Avaluació inicial: l'anàlisi de necessitats i els seus mètodes i les seves tècniques de mesura

La fase inicial d'una intervenció socioeducativa comença amb una anàlisi de necessitats que ens portarà a situar el nivell del problema i la necessitat, i a analitzar-ho prou per poder distingir amb claredat si s'hi ha d'intervenir o no i la possible solució.

L'anàlisi de necessitats es pot donar en dos àmbits diferenciats segons el nivell de concreció en què ens situem:

- Podem parlar d'una anàlisi de necessitats àmplia referida a un sector de població o al context geogràfic on es fa la intervenció.
- Podem parlar de l'anàlisi de necessitats o diagnòstic inicial la informació de la qual ens indica d'on parteixen els nostres educands i amb quins recursos comptem per dissenyar una intervenció socioeducativa. És sistemàtic de recollida d'informació que comprèn tres fases:

1. Reconeixement: aquesta fase de recollida de la informació pretén reunir totes les dades significatives per tal d'emmarcar la problemàtica.

2. Diagnòstic: mitjançant l'elaboració i anàlisi de les dades recollides es pretén conèixer quina és la problemàtica real i la possible solució; en aquesta fase també es pren la decisió d'intervenir-hi o no.
3. Presa de decisions: es tracta d'idear estratègies per solucionar el problema, és la fase que marcarà el disseny i l'elaboració d'una programació o un projecte institucional.

És imprescindible, per portar a terme una anàlisi de necessitats acurada, disposar d'uns mètodes o tècniques de recollida d'informació. Aquests mètodes o tècniques poden ser variats i l'elecció d'un o un altre ve marcada per un ampli ventall de variables com: les possibilitats de la persona que recull la informació, la realitat o el context, les persones a qui se'ls demana la informació, les possibilitats d'accedir a les dades...

Segurament que molt aviat haureu d'utilitzar mètodes i tècniques de recollida d'informació per a les vostres pràctiques o treballs, com per exemple l'observació, els qüestionaris, l'entrevista, els indicadors socials i el grup nominal.

L'anàlisi de necessitats en el context d'un centre residencial d'atenció educativa

Serà bo, per tal d'ampliar els vostres coneixements pràctics, exposar-vos quin procediment se segueix per a una anàlisi de necessitats dintre d'un context socioeducatiu.

Per a aquest fet, us posarem l'exemple d'un protocol d'observació o diagnòstic inicial previ a l'elaboració d'un projecte educatiu individual (PEI) dins l'àmbit d'un centre residencial d'atenció educativa.

Mitjançant aquest protocol d'observació s'acumularà la informació que ajudi a detectar les necessitats del menor per tal de plantejar i consensuar amb l'equip multidisciplinari el projecte educatiu individual esmentat.

La informació requerida per complimentar els ítems d'aquest protocol es recull aproximadament durant el primer mes i mig de l'arribada de l'infant al centre i el mètode més utilitzat és l'observació sistemàtica directa o indirecta:

- Dades personals:
 1. Nom i cognom.
 2. Sexe i data de naixement
 3. Nacionalitat
 4. Situació administrativa
 5. EAIA de procedència
 6. Educador referent
- Arribada:
 1. Informe amb què arriba al centre.

Els indicadors socials...

són mesures estadístiques que proporcionen dades i informació vers una situació social, així com la seva història o el seu desenvolupament

El grup nominal...

és una metodologia que involucra el grup relacional amb la problemàtica per tal d'establir mitjançant unes reflexions i idees compartides la possible intervenció vers la solució del problema

2. Aspecte físic, emocional a l'arribada.
 3. Roba i objectes personals que porta a l'arribada.
 4. Observacions de l'educador vers l'ingrés
- Àmbit sociofamiliar
 1. Breu descripció de la problemàtica sociofamiliar.
 2. Acceptació de l'internament per part de la família
 3. trucades telefòniques, visites, sortides.
 4. Relació de l'infant amb la família
 - Àmbit de desenvolupament emocional/relacional
 1. Personalitat
 2. Desenvolupament físic
 3. Definició de la individualitat
 4. Conducta social
 - Àmbit del desenvolupament intel·lectual i de l'aprenentatge
 1. Desenvolupament motriu
 2. Llenguatge i raonament
 3. Escolarització.
 - Àmbit de la vida quotidiana
 1. Àmbit d'autonomia personal: higiene, alimentació, descans
 2. Àmbit social: oci i temps lliure
 - Desenvolupament i estat físic
 1. Estat general
 2. Malalties que ha patit
 3. Malalties actuals
 4. Calendari de vacunacions
 5. Tractament
 6. Hospitalitzacions

2.3.3 L'avaluació del procés: avaluació formativa i final

Es tracta d'avaluar l'adequació dels components del projecte a les necessitats específiques de la població per a la qual s'ha dissenyat, és a dir, la seva capacitat per a donar resposta a les necessitats detectades a l'infant.

I per tal d'assegurar-nos que aquesta adequació es compleix haurem de considerar els aspectes següents:

1. L'avaluació dels objectius, a mesura que s'avaluin les diferents activitats podrem valorar si es van assolint els objectius i en quin grau, mentre que una avaluació final ens donarà informació vers la concordança existent entre els resultats obtinguts i els objectius previstos.
2. Pel que fa a l'adequació de les activitats, s'ha de valorar si les activitats compleixen o no les seves característiques més significatives com ara: variades, flexibles, constructives, properes als nens i les nenes..., a més s'ha de constatar si el seu disseny ha permès assolir els objectius i els continguts previstos.

Un altre factor a valorar són les actituds o el canvi d'actitud que es pretén de l'infant mitjançant una intervenció socioeducativa.

La detecció del canvi de conducta o d'actituds en els infants:

El primer que destaquem vers aquesta avaluació és que el millor mètode és l'**observació**. I que per recollir les dades d'aquesta observació podem servir-nos de les escales d'estimació: taules on podeu recollir dades de la freqüència i el grau en què es manifesta una conducta o actitud.

La categoria quantitativa o qualitativa de la informació ens delimita el tipus d'escala d'estimació que cal utilitzar, ja que segons les dades aquestes escales poden ser:

1. **Gràfiques:** defineixen una conducta o actitud al llarg d'una línia de valors definits com a categories de freqüència.
2. **Numèriques:** en aquest cas els valors detectats no són categories sinó valors numèrics progressius que marquen la intensitat en què es manifesta la conducta.
3. **Descriptiva:** té una major precisió i recull un ampli ventall de conductes i actituds possibles i el grau qualitatiu en què es mostren.

La informació obtinguda durant el procés d'intervenció socioeducativa té una funció reguladora que ens permet conèixer en qualsevol moment si allò que fem ho fem bé.

1. Quant a l'avaluació de **l'espai i el temps**, la valoració d'aquestes dimensions durant el procés ens permetrà la regulació o la seva adaptació, i la comprovació de si compleixen els criteris mínims d'organització didàctica o no.
2. Pel que fa als **materials**, s'han de valorar les característiques de coherència respecte als projectes, la diversitat de recursos i l'adequació al context i als infants; qualitats indispensables dels materials per a la concreció d'una acció educativa.
3. També es valorarà la **intervenció de l'educador i l'educadora**, aquesta informació ha de permetre conèixer l'adequació de les actuacions, les

funcions i les actituds vers els requeriments dels projectes. Es farà a partir dels mateixos infants, de la resta de companys i des de l'autocrítica i autovaloració del mateix educador o educadora.